

אָרעא דבנען
זבון תמן קא
זון קא תהבון:

י' חכמים (ח"ס):
זבן יש להוכיח את
ע, וכי אם לא יהיה
זקן ליישנה, ועדיין
יש ומנה כל פרטי
עשה העריות בכלל
זו, ואחר שיתברר
פילו לנגוע בקצו
ות שאים וכללים
נה שנחקק ומייסד
ז"ו י"ח: ערטיאות
(א) בשנת סוף פרי
קרא צעריית ובגון
לא תלכו עכ"ל:

והולדה טבעיות
החכמים שלמה
(ז' בני אם יפתוך
אל תאצה קי"ח)
עוטן ונטען, כי
בחינת השולל קי"ח
ן אליה. ומלוח ה'
ד ואמירה, דיבור
לעון, אמירה לשון
ז ישנם במדריגה

קבוח) ולא אמר אל

אונקלוס

ד ית דיני העבדון וית קומי
תשרון קהלקא בהון אנא יי

רש"י

(ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורים
בחורה במשפטי, שחילו לא נאמרו היו כדאי*
לאומן (ח"כ - יומא ס"ו): ואת חקתי תשמרו.
דברים שהם גזירת המלך, שילך הרע משיב
עליהם, למה לנו לשומן, ואומות העולם (ע"ח)
משיבן עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטת
ועהרת מי חטאת, לכך נאמר אני ה', (אני) גזרתי
עליכם אי אחס* רשאים להפטר (שם - ט): ללכת
בהם. יי אל הפטר מתוכם, שלא חאמר למדחי
חכמת ישראל חלך ואלמד חכמת האומות (ח"ס):

שימי נשמתה • בדין היו נרמב"ן • אתה רשאי ליפטר

על העשייה והשמירה שהיה צממדות, כי ודאי שכן הוא שכל המצות נאחיות הן, ודאי לומר שכל הילוכך עסקך ולימודך
תהיה רק בהם (רא"ם):

אור החיים

ז לומר עליהם אני ה' אלהיכם לחד שמו יחצרך
עליהם. גם מעלה גדולה היא לשומר בריתו, והיא
ההדרגה שאין למעלה ממנה לזה אמר ואמרת:
ד. את משפטי תעשו וגו'. קשה אחר שאין מדבר
אלא צפריאות העריות מה החוקים
והמשפטים אשר לזה ה' אלהינו אוחנו, גם מה היא
כוונתו באומרו ללכת בהם? גם לריך לדעת למה
חזר פעם ז' לומר אני ה' אלהיכם. ונראה לפרש
לפי מה שכתבנו בסמוך שהמחשבה צעריות חגדיל
החפץ ותמעט מניעת הרעון, הש הכחוב שיאמר
האדם להרחק מכל וכל מפרע זה ויצטל מלוח
פריה ורביה ומלוח היבוס וכדומה ויהיה פרוש
ממין זה לחלוטין שאר"ל (סוכה נ"ב): אבר קטן יש
באדם משציעו רעב מרעיבו שבע, לזה לוח ה'
ואמר את משפטי תעשו שהם ממין עלמו שאסרתי
לך אני מחייבך לעשות, ואף על פי כן את חקתי
תשמרו שהם העריות שאסר. או יאמר כי באמלעות
שמירת העריות ימלאו הכנה בנפשותם לקיים מלוח
עשה כאומרו משפטי תעשו ושמירת כל הלאוין

אור בהיר

קל) שממע שהעשיה והשמירה היא כדי ללכת, והלא ההליכה בהם היא העשיה והשמירה עלמו.

ויקרא יח אחרי רצו

① לא תלכו: ד את משפטי תעשו ואת →
חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה

לקט בהיר

(ב) פי' שכל הישר מחייב שכן משפטו כגון גניבה וגזילת
ממון חצירו ופי' רש"י משפטים דברים המיושרים והדין
נותן לעשותו עכ"ל: (ג) פירש"י ביומא וו"ל: חוק משמע
שאינו אלא גזירת המלך, כמו (ש"ח ל') ושימה לחק, ויש
אותה יוסף לחק (ברא' מ"ו) השטן יר הרע משיב עליהן
חשובה להטעות את ישראל ולומר שהחורה אינה אחת כי
מה תועלת בכל אלו לכך נכתב בהם חוק אני ה' גזרתי עליכם
עכ"ל: (ד) הגם שמנינו לשון הליכה במקום עשייה
ושמירה כגון ובחמיהם לא תלכו שפירושו עשייה, הכא אי
אפשר לומר כן, שהרי בפירוש חכמי עשייה ושמירה, אלא
ודאי פירושו הליכה בחמדות בלי הפסק, ואין לומר ששייך

על העשייה והשמירה שהיה צממדות, כי ודאי שכן הוא שכל המצות נאחיות הן, ודאי לומר שכל הילוכך עסקך ולימודך
תהיה רק בהם (רא"ם):

כאומרו חקתי תשמרו, מה שאין כן אם יחציב
מעשיו בדרך ההוא תחלה נפשו בתחלואי הטומאה
ולא יקיים אחת מהנה, כי טומאת חטא זה משרה
טומאה על כל איברי האדם וכוחותיו, וכיון שכן כל
הלאוין לא ימנע מהן כי בכל אבר טומאתו צו, וכן
מלוח עשה, והגם שיעשה לפעמים איזו מלוח אינה
מלוח כי לא יתראה צה בצורה יחצרך שמו, על דרך
אומרו (תהלים נ') ולרשע אמר אלהים מה לך
לספר חוקי וגו', כי אין חפץ לה' בהם אלא במלוח
הנעשית בקדושה. ואומרו ללכת בהם יכוין לומר
לדרכינו כמין חומר, כי כאשר יהיה האדם טהור
וקדוש מהחיעוב יוליד בטבעו לקיים המלוח חמיד,
על דרך אומרו (שם קי"ט) חשצתי דרכי ואשיבה
רגלי אל עדותיך ודרז"ל (ויק"ר ל"ה) שרגליו של דוד
מעלמם היו הולכות לבית המדרש ללד ההרגל
והחפץ הנבחר, זה אומרו ללכת בהם פירושו
שמעלמו ילך בהם בטבעו כעושה דברים שהטבע
עושה ללד שטיקרו וגופו הכל עומד במקום טהור.
עוד יכוין באומרו ללכת בהם על דרך מה שאמר

אזי יצא אומר באזמ נתי קהם יזאג זעית החלונות באידיה
זגג נגז מוח אזונו

אֱלֹהֵיכֶם: ה' וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וְאֶת־

לקט בהיר

רש"י

טו) דברים שאינם כחובים בפירוש אלא יוצאים ומסתעפין מהם כגון גזירות והרחקות שהוסיפו חז"ל או דברים הנאים הלכה למשה מסיני, אבל אין זה משמעות הכתוב אלא מכח ימור, לזה הביא גם דרך הב' טז) פי' בפסוק הקודם אמר עשייה אלא המשפטים ושמירה אלא החוקים, וכאן יהיה הפי' ושמרתם בין חקתי ובין משפטי, ואח"כ אמר אשר במשפטים קום עשה וגם לא חעשה, וכן בחוקים יש שניהם, לזה לריך עשייה לשניהם ושמירה לשניהם, ולא די לרש"י בדרך

ה) ושמרתם את חקתי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה"י שלא פרט הכתוב (בהם) (ה"ט), ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים, לפי שלא נתן"י אלא עשייה למשפטים ושמירה

אור החיים

הנביא (יחזקאל ל"ג) נדקת הדיק לא תלילנו ביום פשעו וגו', שאם יהיה נדיק כל ימיו וירשיע לבסוף הרי זה הפסיד זכותו ולא ילך עמו ביום לכתו לעולם העליון, לזה לוח ה' ואמר ללכת ביום פירוש שיחמיד במעשים הטובים ושמירות החוקים כדי שילך בהם ביום נוסעו לדרך כל הארץ. עוד יראה שלא יקום האדם לשכר מלוח בעולם הזה, על דרך אומרו (דברים ז' י"א) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם (עירובין כ"ב) שכל מה שיעשה לא יבחר לאכול עולמו בחייו אלא ילך לפניו נדקו לחיות בנועם ה'. עוד יראה על דרך אומרו (משלי ו') כי נר מלוח ותורה אור, כי עולם העליון רחוק במהלך ובעלות נפש האדם מעולם זה לעולם העליון אם הוא רשע דרך רשעים כאפילה, ובלכת אדם כשר מלוח ותורה שצידו מאירים לו כאומרו (תהלים קי"ט) נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי, הכוונה הוא להיות כי יש בנר מה שאין באור ויש באור מה שאין בנר, כי הנר יש בה בחינה גדולה מהאור כשיהיה קרוב, ולזה אמרו רז"ל (פסחים ב') שצדיקת החמץ צריכה צלילה לאור הנר שהנר יפה לצדיקה להכניסה בחורין וצסדקין מה שאין כן באור. ויש באור בחינה גדולה מהנר שרואה למרחוק מה שאין כן בנר, לזה אמר דוד כי מלוח ה' יש באורה ב' בחינות הנזכרות, בחינת הנר בקרוב וזה אומרו נר

לרגלי"י) שהוא בקרוב, ונתינת האור למרחוק והוא אומרו ואור לנתיבותי"י. וזה אומרו כאן ללכת בהם פירוש באורם ילך שאם לא כן נחשיכה ילך לא ידע במה ישל רח"ל. עוד יראה על דרך מה שאמר התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה (זוהר ח"א ק"ע:) כי רמ"ח אברי האדם ושם"ה גידיו הם כנגד מלוח עשה ולא חעשה, ובעשות האדם מלוח באוחו אבר שנעשית המלוח שורה בו שם הוי"ו יתברך, כי המלוח היא אוחיות שם הוי"ו חנים מגולה והוא סוד עלמא דאחגליא וחליה מכוסה סוד עלמא דאחכסיה כי אוחיות מ"ל בא"ת ב"ש הם י"ה"י, ודבר ידוע הוא כי הקצ"ה הוא שמו ושמו הוא ק"י) בסוד אומרו (זכרי' י"ד) ה' אחד ושמו אחד. הראת לדעת כי בעשות המלוח נעשה האדם מרכבה לשכינה ומתהלך ה' בתוכו, וזה אומרו ללכת בהם, וחזר ופירש מי הוא ההולך בהם ואמר אני ה' וכאלו אמר ללכת אני ה' בהם, והוא סוד (שמות כ"ה ח') ושכנתי בתוכם. וכפי זה יראה אומרו בהם כפשעה"י, כי בעשית המלוח נעשית ההכנה ללכת בה, וזהו סוד אומרו (כ"ו י"ב) והתהלכתי בתוכם, ואחם הדבקים בה' אלהיכם (דברים ד' ד')

אור בהיר

קלא) פי' במקום דריסת רגלו שהיא בקרוב. קלב) פי' דרך רחוק שהיא לפני. קלג) ה"י י"מ. קלד) ואין לומר א"כ כי דוקא שמו שוכן עליו ולא שכינתו הק' יתצ'. קלה) בתוכם ממש.

דיני די
בהון קח
גבר קנ

לחוקים
בעולם
נאמן לשל

שעשה
יהרג, נשמי
היל"ל "אם

ויתבאר ע
וחי בהם
אחת ממל
ג' עבירות
זרה גילוי
ראשון סכ
יעשה וגו'
המלוח ו
שנאמרו ב
ואל יעבו
הכתוב ב
ובפסוק ב
תורה אח
וכבר נתנ
ל"א) כי ו
מאהבה
שישיג המ
היראה ב
על כן אמ
וגו' אני
שהוא רנ
מדבר, וא
אמר אני

קלז) ולא

ז ית קמי וית

ית שחר דקדוקי
(ח"ט), ד"ח ליתן
שזיה למשפטים,
שפטים ושמיכה

א, ורזונו לומר שיש
לא די לרש"י בדרך

האור למרחוק
זזה לומר כאל
לא כן בחשיכה
רצה על דרך מה
בר יוחאי ע"ה
י האדם ושם"ה
חעשה, ובעשות
המלצה שורה זו
יא אחיות שם
עלמא דאחגליא
ז כי אחיות מ"ל
: הוא כי הקב"ה
ומרו (זכרי' י"ד)
י: בעשות המלצה
חאלך ה' בחוכו,
ז מי הוא ההולך
כת אני ה' בהם,
בחוכם, וכפי זה
י בעשית המלצה
לומר (כ"ו י"ב)
יס זה' אלהים

ז למה כפל לומר
שאלמר בסמוך,

קלד) ואין לומר א"כ

אונקלוס

דיני די יעבד יתהון אנשא ויחי
בהון קחי עקמא אגא יי: ו נבר
נבר קבל קריב בסרה קא

רש"י

לחוקים (ה"ט): וחי בהם. לעולם הבא, שאם תאמר
בעולם הזה והלא סופו הוא מת"י (ח"ט): אני ה'.
נאמן לשלם שכר (ה"ט): (ו) לא תקרבו. להזכיר
שעשה מלצת ומעשים טובים ממש קודם מותו (ב"ב), והגם שז"ל דרשו מזה שבנענה לא ימסור נפשו אלא יעבור ולא
יהרג, נשמע גם כן הבעטה, שאם הוא רק זווי היל"ל ויחיה בהם, ואם הוא מנאי שישמור המלצת רק בלופן שיחיה בהם
היל"ל "אם" ח, אצל משמעות וחי הוא הבעטה, ומדהוסיף חנינת בהם נשמע ג"כ זווי וחנאי שלא ימות בהם ועל ידיהם

אור החיים

ויחצאר על פי דצריכה ז"ל (סנהדרין ע"ד). שאמרו
וחי בהם ולא שימות בהם שאם חסוכו לעבור על
אחת ממלצות ה' יעבור ולא יהרג. ואמרו עוד כי על
ג' עבירות חייב אדם ליכרג ולא יעבור והם עבודה
זרה גילוי ערויות שפיכות דמים, אמעחה אמר פסוק
רשון סמוך למלצת ערויות ולא התנה הכחוז אשר
יעשה וגו' וחי בהם, ואמר פסוק ב' ללוות על שאר
המלצות ואמר וחי בהם לדייק ולומר שבמלצות
שנאמרו בפסוק שלפנינו שלא אמר וחי בהם יהרג
ואל יעבור. עוד נראה בהעיר עוד למה שינה
הכחוז ב' כחוזים, בראשון אמר אני ה' אלהיכם,
ובפסוק ב' אמר אני ה'. אכן כנגד ב' בניס דצרה
חורה אחד העושה מיראה ואחד העושה מאהבה,
וכבר נתבאר הדברים במקומות אחרים (סוטה
ל"א) כי העושה מיראה שכרו לאלף דור והעושה
מאהבה שכרו כפול לאלפים. והנה מן הנמנע
שישיג המשיג בחינת האהבה עד שתקדים לו בחינת
היראה בסוד (תהלים קי"ח) זה השער לה', ואשר
על כן אמר הכחוז כנגד בחינת היראה את משפטי
וגו' אני ה' אלהיכם, דקדק להזכיר בחינת הדין
שהוא רמוז בשם אלהים להעירך צמי הכחוז
מדבר, ואחר כך לזה לגדר ב' לעשות מאהבה, ולזה
אמר אני ה' ולא הזכיר שם אלהות לומר שתחיה

אור בהיר

ויקרא יח אחרי רצח

משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי
בהם אני יהוה: ששי ו איש איש אל-
כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות

לקט בהיר

הב' הזה לבד, שא"כ יותר היל"ל להפך ושמתם את משפטי
ועשיתם את חקמי הפך ממה שאמר בפסוק הקודם
(מ"ל): (יז) פי' עינינו רואות כן, ואין לומר שפירושו
שיסיף חיים הגם שאינו לעולם, שא"כ מה נעשה בזמן
שעשה מלצת ומעשים טובים ממש קודם מותו (ב"ב), והגם שז"ל דרשו מזה שבנענה לא ימסור נפשו אלא יעבור ולא
יהרג, נשמע גם כן הבעטה, שאם הוא רק זווי היל"ל ויחיה בהם, ואם הוא מנאי שישמור המלצת רק בלופן שיחיה בהם
היל"ל "אם" ח, אצל משמעות וחי הוא הבעטה, ומדהוסיף חנינת בהם נשמע ג"כ זווי וחנאי שלא ימות בהם ועל ידיהם

השמירה על פי דצריכה ז"ל (סנהדרין ע"ד). שאמרו
וחי בהם ולא שימות בהם שאם חסוכו לעבור על
אחת ממלצות ה' יעבור ולא יהרג. ואמרו עוד כי על
ג' עבירות חייב אדם ליכרג ולא יעבור והם עבודה
זרה גילוי ערויות שפיכות דמים, אמעחה אמר פסוק
רשון סמוך למלצת ערויות ולא התנה הכחוז אשר
יעשה וגו' וחי בהם, ואמר פסוק ב' ללוות על שאר
המלצות ואמר וחי בהם לדייק ולומר שבמלצות
שנאמרו בפסוק שלפנינו שלא אמר וחי בהם יהרג
ואל יעבור. עוד נראה בהעיר עוד למה שינה
הכחוז ב' כחוזים, בראשון אמר אני ה' אלהיכם,
ובפסוק ב' אמר אני ה'. אכן כנגד ב' בניס דצרה
חורה אחד העושה מיראה ואחד העושה מאהבה,
וכבר נתבאר הדברים במקומות אחרים (סוטה
ל"א) כי העושה מיראה שכרו לאלף דור והעושה
מאהבה שכרו כפול לאלפים. והנה מן הנמנע
שישיג המשיג בחינת האהבה עד שתקדים לו בחינת
היראה בסוד (תהלים קי"ח) זה השער לה', ואשר
על כן אמר הכחוז כנגד בחינת היראה את משפטי
וגו' אני ה' אלהיכם, דקדק להזכיר בחינת הדין
שהוא רמוז בשם אלהים להעירך צמי הכחוז
מדבר, ואחר כך לזה לגדר ב' לעשות מאהבה, ולזה
אמר אני ה' ולא הזכיר שם אלהות לומר שתחיה

קלד) ולא אמר כי יחיה בהם. קלד) לשון עמיד. קלח) לשון הוה, גם לאלמר. קלמ) שהיל"ל אמן, שזה החתמת

[עג - עד]

כמה דברים שלא
(ברכות נד ע"ב רש"י
רש"י ד"ה בחר), ועיין
דרשות ח"ד רפח ד"ה
בפירוש קדש ורחץ.

ישראל שנהיה רק
וזרועותיו כל יראה
פי שעה כמות
ראה תמיד החוצה,
אזול קנאת אמות
רשפיה רשפי אש
רך מה שפירשתי
ס ואגדות ריג ד"ה
משום חציו, ואני
א: קמא ס ע"ב), עיין
אלו. אמנם השאלה
י הדבר תלוי בנו,
ולא ישלוט בו עין
בזכות שגדר עצמו
חומה למצות ה'
בזכות זה חונה

עין רעה". יז. כ"כ
ש שולט במקום שיש
ן הזה, וכן פירש רש"י
ש"י שם. יח. וז"ל
ו בכללותו ובמשפטיו,
זונו העכו"ם כולם על
' מלך עכו"ם גובר או
ד נתנו באונס בנצחון
ש מאמר חז"ל בכבא
תואר שהקב"ה הצית
של יצר הרע בעולם".
או, משנת תקנ"ד-תקנ"ז)
ם: "ואי בעית אימא
רע שולטת בו".

הסינים יהיו
הדוע. אחר
הדגל כסיג
אחד נעשה לו
הסיג כתורה
עצמה ועשה
סיג לסיג

מלאך ה' סביב ליריאו ולהעלימו מן
בעלי עין הרע. ועל כך השיב הקב"ה
על כפים חקותיך ואפילו הכי לא ישלוט
בך עין, כי חומותיך נגדי תמיד, חומותיך
דוקא, החומות וסייגים שתעשה לתורה.

והנה כתב (להלן יח ד-ה) את משפטי
תעשו ואת חוקתי תשמרו ללכת
בהם אני ה' אלקיכם, ושמרתם את
חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם
האדם וחי בהם אני ה'. והענין, כי כתוב
בחובת הלבבות (שער התשובה פ"ה)
חסידים הראשונים היו פורשים עצמם
משבעים שערי המותר שלא יגעו בשער
אחד איסור, כי הסיג נעשה להם כתורה
עצמה ועשו סיג לסיג, ואחר ההרגל
בזה הסיג השני עשו לו שלישי, על
דרך שפירשתי במקום אחר בקש שלום
ורדפהו^כ (תהלים לד טו). וידוע כי בתחלת
הענין יותר נוח לאדם להתחסד ולהוסיף
הענין בדברים שבין אדם למקום,
מליכנס לפנים משורת הדין בין אדם
לחבירו, כי קנאת איש מרעהו היא
(מלשה"כ קהלת ד ד), אך אחר ההרגל
כסייגים וגדרים במצות ה' יזכה גם לזה,

וממנו יתקן עוד עד שיהיו סייגיו וגדריו
בעצמם התורה, ויעשה סייג לסיג.
ואמנם הכל כהדרגה לא בכת אחת פסיעה
גסה, שלא תהיה מיתתו גורמת מיתה^כ
כי אם חיים כנ"ל.

→ וזהו את משפטי תעשו, פירוש משפטי
שבין אדם לחבירו, תהיה בכחינת
עשיה כתחילת ענינו, לא בשמירה שהיא
גדר לפנים מהשורה. אמנם חוקותי
תשמרו, אותם אי אפשר בלא שמירה
כלל, כמו שאמרו חז"ל כל האומר אין
לו אלא תורה אפילו תורה אין לו (יבמות
קט ע"ב), וכמו שפירש בחובת הלבבות,
רק המשפטים הם בתחלת הענין בעשיה,
והחוקים בשמירה ללכת בהם, פירוש
ללכת מזה למדרגה אחרת שאחריו.
ומסיים אני ה' אלקיכם, מדת הדין, כי
מי שאינו נכנס לפנים מן השורה עם
הבריות גם מדת הדין מדקדק אחריו,
וההיפך המעביר על מדותיו מעבירין לו
על כל פשעיו (ראש השנה יז ע"א).

ועתה מפרש המדרגה שאחרי זה, והוא
ושמרתם את חוקותי ואת
משפטי, שיהיו שחיהם בשמירה, שיעשה

כא. ראה בדרושים ואגדות פרשת וישב (עמ' יב ד"ה וישב): "באשר האדם מורכב מנפש וגוף שהוא
תרתי דסתרי אהדי וכו', זאת העצה היעוצה, להרגיל נפשו אחת לאחת להיות זריז לעבודת ה'
ולסגף נפשו מעט מעט ללחום קצת עם הגוף במה שתסבול הטבע, ולהרגיל עצמו בזה עד שישבו
ההרגל טבע קיים. וכשיהיה רגיל בזה יעלה למדרגה אחרת קטנה למעלה מהראשונה, עד שישבו
טבע ויסבלהו הגוף בטוב, וכן לעולם, עד שישבו [להיות] זך ונקי כמלאך אלקים. וזהו סוד מרע
ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, שיהיה מבקש השלום בין נפשו לגופו, שירגילהו אחת לאחת עד
שיהיה שלום ביניהם, ומיד ורדפהו, שירדוף השלום ההוא ויתחזק לקראת מלחמה אחרת סמוכה
להראשונה". וצ"ן לזה מרן גם בדרשות (ח"ד חק ד"ה בחדש, מהדו"ק רפ"ה ב') ובעה"ת (ח"א עמ' כ ד"ה
כה), עיי"ש. כב. היינו כמ"ש לעיל שבני אהרן לא חיו אחרי שהמיתו עצמם ותאוותם הגופנית,
מפני שלא עלו בהדרגה אלא מיהרו ליכנס לפנים ממחיצת קדושתם.

לפנים מהשורה גם במשפטים שבין אדם לחבירו. ומסיים עוד אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, שלבסוף יהיה הכל בעשיה, כי ישוב הגדר לתורה, ועל ידי זה וחי בהם, והוא מב' טעמים, א' על ידי שהלך בהדרגה לא ימות אחרי מותו את עצמו, ושני, אחרי גדרו לא ישלט בו עין. ומסיים אני ה', כי נתהפך הדין לרחמים. וזהו כוונת אנשי כנסת הגדולה באמרם הוּו מתונים בדין ולא ימהר לפסוק על עצמו מדרגה שאינה ראויה לו. ואם גם גמר וקדש עצמו מכל מקום עוד יעמיד תלמידים הרבה לתקן זולתו.

ועשו סייג לתורה, שיעשו מן הסייג תורה עצמה כנ"ל.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיִּמָּתוּ. (טו א)
ואחר כך כתיב ויאמר ה' וגו', משמע שהראשון דיבור בפני עצמו. ויש לפרש על פי דברי חז"ל (תמיד לב ע"א) הרוצה שיחיה ימית את עצמו, רוצה לומר תאוותיו הגופניות, והרוצה שימות יחיה את עצמו בתאוות גופניות. וזה שרמזו כאן שבני אהרן שהן קדושים והמיתו כל תאוות גופניות, אפילו הכי מתו על כל פנים מצד קרבת ה', וזה אמר אחרי מות שני בני אהרן לפני ה'

בני אהרן המיתו תאוותם הגופניות ואעפ"כ מתו מצד קרבת ה'

וימותו, שכבר המיתו תאוותם כחיים, ואפילו הכי מתו על כל פנים בקרבתם לפני ה' מתו. ולכן מזהיר אל יבוא בכל עת אל הקודש, כפירוש רש"י (ד"ה וידבר) משל לרופא כו'.

יש לפרש עוד דלפעמים מת הצדיק בעון הדור לכפר (ויקרא רבה כ יב), אמנם לזה היה די באחד ולמה שני בני אהרן מתו, ועל כרחק שמתו בקרבתם לפני ה'. וזה שאמר אחרי מות שני בני אהרן, על כרחק בקרבתם לפני ה' מתו.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיִּמָּתוּ. (טו א)

ולא כתיב בפסוק הראשון לאמר, כמו בכל מקום וידבר ד' אל משה לאמר. ועוד מה נאמר לו בפסוק הראשון, שהרי בפסוק השני חזר והתחיל ויאמר ה' אל משה. ועוד המשל דמייתי רש"י לרופא וכו', וזה הזהירו יותר מן הראשון, נראה לפי עניות דעתי דחלילה שהוצרך להזהיר אהרן על ידי מיתת בניו, כי אדרבא משה רבינו ע"ה ניחם את אהרן הוא אשר דיבר ד' בקרובי אקדש (לעיל י ג) והם גדולים ממני וממך (רש"י שם ד"ה הוא), ולא מתו בחטאם כלל, אך הזהירות הוצרך לכהנים לדורות

מיתת שני בני אהרן הו' ה' וימתו על כרחק בקרבתם לפני ה' וימתו על חטאם

טעם מיתת שני בני אהרן 'עשה' לפני ה' משה כתיב אחרי מות שני בני אהרן

מיתת נדב וביהא כיפרה משה נמרה על כל יחיד כיון שהספיידים, ובמרים שלא הספידה לא מפיה אלא על תצטר מקפוא

שהם צריכים משל אהרן. ואמרו חז"ל ע"כ מנין לאומר : בכל יאמר עד שני שנאמר וידבר ה' אל א א לך אמור, נמצא כתיב 'לאמר' לא נת על כן בפסוק ה': ע"ה, לך אני מגלה ה' וימותו על חטא בקטרת, ויהיה לא שצריכים משל, שלא בני אהרן. אך לא שלא נתן לו רשות יצערנו שמתו בניו ד' אל משה דבר ו בכל עת אל הקודש לאזהרה יתירה, ודי ואל יבוא בכל ע

אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן חֲזוּל (ויקרא נסמכה פרי למיתת בני אהרן הכיפורים מכפר אף ו עוד אמרו חז"ל (שנ למה נסמכה פרשת

כו. מאמר זה בשינויים בו אלא צפה וכו' כדבר (רש"י יומא נ ע"ב ד"ה או) היא נגמרת על ידי שה (ח"ד שפ"ו ד"ה יהי מהדו"י העדה ולא על היחיד. וז

כג. כך פירש שם המהרש"א, הובא לשונו עמ' קצה הערה ה. כד. ברש"י שם: "היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל להולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרוז יותר מן הראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן". כה. נאמר זה בהוספת דברים נדפס בדרשות (ח"ה רפ ד"ה והנה מהדו"ק ח"ג פ"ה ב') משנת תקנ"ח, עיי"ט. כו. הובא בהערה כד.

6

יח ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום
ונברכו בו כל גוי הארץ: ד"ט פ"י
ידעתיו למען אשר יצוה את בניו

יח ואברהם מהו יהוה לעם סג
ותקוה ויתברכו בדיעה בל
עממי ארעא: יח ארי גלי קרמי
(כ"י רמב"ן ידעתנה) בדיה די

לקט בהיר

רש"י

שהוא אברהם וה' הכרכים שלו הם, גם ממו האנשים שהם
בניו, והגם שחטאו ואחת דתם, מאחר שאניהם הוא אברהם
לפיכך אני להודיעו (ב"ב: סב) פ"י הזכירו לאחרים
לפמליא שלו או ללומדי תורה, אבל לא בכל פעם שמוכר
הכתוב שמו כגון וימחר אברהם או ואברהם הולך וכדומה
(ג"א), והביא האגדה לפי שחיוז יש לעשות כן, אבל פשוטו
הוא כמו שכבר אמר בדיבור הקודם, שפ"י היו יהיה אינו
שמברכו עמה, אלא שכן יהיה בעבור שכבר ברכתי אותו
(נח"י: סג) וכאלו אמר כי אהבתי, מודע לאישה אהב
לאישה. והרמב"ן ז"ל נוסח אחר היה לו ברש"י ואונקלוס
ע"ש: (סד) פ"י לא רק שמויתר ודי לומר יודע אני כי
אשר יצוה, אלא אין לו שחר, שהקב"ה מכירו בשביל שמכיר
יודע כל דבר לא מפני שהוא יצוה (רא"ם: סה) ופירושו
רגיל הוא לזוות בכל עת שיוזמן, כן היה, וכן הוא,
וכן יהיה, אבל אין לומר פשוט כמו שהוא לשון עתיד שקודם

את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אברהם (תנ"ח - ב"ה):
(יח) ואברהם היו יהיה. מ"א (יומא ל"ח - ב"ה) זכר
לדיק לברכה (משלי י'), הוחיל והזכירו (ברכו,
ופשוטו וכי ממנו אני מעלים והרי הוא חביב לפני
להיות לגוי גדול ולהצטרך בו כל גוי הארץ: (יע) בי
ידעתיו לשון חבה"י, כמו (רות ב' א') מודע לאישה,
הלא צועז מודעתנו (שם ג' ב'), ואדעך בשם (שמות ל"ג)
ואמנם עיקר לשון כולם אינו אלא (לשון) ידיעה,
שהמחבב את האדם מקרבו אללו* ויודעו ומכירו,
ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה, לפי שהוא מלצה את
בניו עלי לשמור דרכי, ואם חפרשהו כחרגומו יודע
אני כי שילצה את בניו וגוי, אין למען נופל על
הלשון יצוה. לשון הוה"י, כמו (איוב א' ה') ככה

שינוי נוסחאות * ומקורו אצלו יודע ומכירו רמב"ן

אור החיים

פ"י קודם עשותיה). ורז"ל אמרו (תנחומא) שהיה
בלב אברהם על מי המבול למה לא תלה ה' להם
בזכות הדיקים שהיו בהם, ולפי דבריהם יכוין
לומר אשר אני עושה פ"י אשר אני רגיל לעשות"י כי
אין אני מאבד אומה אלא אם אין בה לדיקים"י.
עוד יראה אומרו המכסה וגוי להיות שאברהם הליל
הסדומיים בחרצו ובקשתו עם לוט כאמור בפרשה
הקודמת נוגע הדבר אליו לדעת מה שיעשה בהם
ולא יהיה הדבר מכוסה ממנו לשון כיסוי כי הוא
בדעתו העם אשר הליל עוונה לבטח וה' הוא
מאבדם מבלי ידיעתו, לזה אמר המכסה וגוי, ולא

הולך לפרש טעם זה"י כי הוא דבר ידוע:
יח. ואברהם היו יהוה וגוי"י. פ"י ולריך אני
להודיעו מעלת הדיקים אשר
הכל ילילו עלמן ובני עירן הפך ממה שחשב וכמו
שכתבנו בסמוך, והוא אומרו יהיה לגוי גדול ונברכו
בו כל גוי הארץ שיגינו הם בעדם, ותיבת זו חחרת
אל גוי גדול"י. ואם תאמר מה יועיל הודעה זו"י
לגוי הבא אחריו, לזה אמר כי ידעתיו למען אשר
יצוה וגוי"י פ"י ידע ה' אברהם כי ישתדל עם בניו
לכעוב לזה מודיעו למען יצוה את בניו ויודיע אותם
מעשו יתצרך וצוה ושמרו דרך ה'. ואומרו למען

אור בהיר

בדו) שאם לא כן הלא יודע לו לחמר לו ולכל העולם כאחד. (בז) ומדוייק יותר לפי זה מיבת עושה שהוא לשון הוה, וגם לשון
המכסה נכון לפי זה. (בז) וזה יודע לו דוקא בדרך זה, שאספר לו קודם המעשה ואחן לו מקום להפלת. (נח) פירושו בשלמא
לדרך הא' וז' בא הכתוב הסמוך ואברהם וגוי"י נתן טעם שרץ ה' להודיע מדומיו לאברהם, כמו שפורש במקומו ע"ש, אבל לדרך זה
הטעם הוא באשר הם עמו שהליל אותם, דבר זה אינו מפורש בקרא. (נח) ומה בכך, המפני שנתתי לו כל הברכות האלו מחוייב
אני להודיעו עתידות. (ס) פ"י ונברכו בו שלל גוי הארץ יהיו מתברכים על ידי גוי גדול שילא מזרעו אם ישמרו דרך ה'. (סא)

יפקד ית ב
בתרוהו ויט
" למעבר
איתי " על
עלוהי: כ וא
ועמורה או
יעשה חיוב, ו
כך הוא מלצה
על אברהם ו
אברהם, למד
מת (ב"ה): (כ)
כאשר אמר
שבמקרא ה
שינוי נוסחאות *
הקב"ה ואמר ב
ואל משה אמר
שכל מה שעשה
אברהם, ומשני
וקים (נח"י):
וכן עשה שגילה
החילוק אלא ע"

בראשית יח וירא רכח

אונקלוס

וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ יְהוָה
לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא
יְהוָה עַל־אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:
וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סָדָם וְעַמָּתָהּ כִּי־

יפקד ית בנוהי וית אנש ביתה
בתרוהי ויפרון ארתו דתקנו גרם
למעבר צדקתא ודינא ברית
איתו י על אברהם ית דמלא
עלוהי: כ ואמר י קבלת דסרום
ועמורה ארי סגיאת וחובתהון

לקט בהיר

רש"י

מזמו יוה שזוה יטל הבחירה, ואין זו מן המדה
(נח"י): (סו) מיצת למען יוכל להתפרש צד' אופנים הללו,
הא' כמו שאמרנו בדיבור הקודם למען אשר יוה לפי שהוא
מנוה, וכאן למען הביא כדי שיביא, ודברים אלו הם דברי
אברהם כשמנוה להם על עבדות ה' אומר להם נוטסא זה
שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' הנטסא, ונוטסא זה הוא ג"כ
נוטסא תורתיו הק' בכל מקום, כמו למען יארכיון ימך, למען
תחיה והארכת ימים וכו', אבל אין לומר שזה מדיבורו של
הקב"ה ואמר שאברהם יוה את בניו כדי שאני אקיים הבטחתי לו לאברהם, ומצינו שהקב"ה דיבר על עצמו בדרך נסתת כגון
ואל משה אמר עלה אל ה' ולא אמר עלה אלי, אי אפשר לומר כן, שהכתוב צא לשבח את אברהם ומתוך שצוה יהיה ניכר גנותו
שכל מה שעשה עשה לקבל פרס, וידענו שהאמת אינו כן, וחזר רש"י להקשות שאם זה דיבורו של אברהם לבניו היל"ל על בית
אברהם, ומשני שאה"ר אלא הכתוב משנה במכוון ללמד שאם הקב"ה נחמד עם לדיק הרי עשה לאביו חסד בעבור שהוא חי
וקים (נח"י): (סז) פ"י לא כמו עד עתה שדיבר בלבו או לפמליא שלו שרצונו צ"ה לגלות לאהבו מה שצא לעשות בסודם,
וכן עשה שגילה לו (רא"ם): (סח) כבר אמרנו שמיצה זו וכיוצא בה משמשת בלשון אחד על ההווה ועל העבר ואין ניכר
המילוק אלא ע"י הטעמים, שאם הטעם קודם הנקודה האחרונה זה נקרא למעלה פ"י לא בסוף המיצה אלא למעלה בהחללת

יעשה חיוב, על פי ה' יחזו (נמד"ט כ): למען הביא.
כך הוא מנוה לבניו, שמרו דרך ה' כדי שיביא ה'
על אברהם וגו', על בית אברהם לא נאמר אלא על
אברהם, למדנו כל המעמיד* בן לדיק כאילו אינו
מת (צ"ה): (כ) ויאמר ה'. אל אברהם י, שעשה
כאשר אמר שלא יכסה ממנו: בי רבה. כל רצה
שצמקרה הטעם למטה (י) צב"ת, לפי שהן

שינוי נוסחת - שהמעיד.

אור החיים

רצה פ"י טעם הקפדתי לא לזכר כי הם לצד עלתה
זעקתם לפני אלה כי רצה זעקתם מכל האומות י.
וכפל זעקתם וחטאתם כנגד צ' רשעיות הא' שהיו
רעים לצריות וכמאמרם ז"ל (סנהדרין ק"ע):
וכמעשה של ריבה, והצ' רעים לשמים וכמו שגילו
מעשיהם (צ"ר י') שרצו אחר משכב זכור עם
המלאכים שצדמות אנשים והולך ה' להודיעו
הפלגת רשעם להיוחס מעשה ידיו י. עוד נתכוין
ה' להפיג צינת דאגתו כי יאמר שנשדל להציל
אומה רשעה כל כך י. לזה אמר אליו כי רצה כי
כצדק וגו' פ"י מחדש ה"כ הרשע שעליו מתחייבים
ומקודם לא היו כל כך כשהללת אותם:

הביא ה' על אברהם י, כאן הודיע כי עיקר
החיוב לא זרעו של אברהם אלא חיבת אברהם
הוא העיקר וכל מחשבותיו של הקב"ה הם להביא
על אברהם אשר דיבר להטיב אותו ואת זרעו עד
עולם כי אם לא ישמרו דרך ה' לא ימלא המטיב
להשלים הצטחותו לידידו להטיב לבניו:

ב. ויאמר ה' זעקת וגו'. טעם אומרנו כי ולא
הספיק לומר זעקת סדום רצה וגו'
וחטאתם כצדק. גם כפל אומרנו זעקת וחטאתם ואין
זעקת אלא מחטא. גם אומרנו כצדק מאד. נתכוון
לומר שצומן ההוא כל האומות גם כן מבעיסים היו
במעשיהם אלא שאלו הפליאו לעשות, ולזה אמר כי

אור בהיר

שאי מודיע לאברהם. (סב) הלא המדובר הוא מבניו. (סג) וכן כי כצדק מאד הוא ע"ה. (סד) של אברהם, שהצילם
כ"ל. (סה) וידאוג שעולה עשה, שמורידין ולא מעלין.

סגי
כל
דמי
די
צ"ה:
זכר
רכו,
לפני
(ו) כי
ישה,
ח ל"ה
יעה,
כירו,
ה את
יודע
ל על
ככה
ע:
ד אני
אשר
וכמו
ינצרכו
חחרת
ז ז"י
ן אשר
ס בניו
: אותם
למען
וגם לשון
ש בשלמא
לדרך זה
לו מחייב
(סא)

והיינו דאמר הכתוב (פסוק יט): ונברכו בו כל גויי הארץ, שכולם מתקיימים ע"י ברכתו, והיה ראוי שיגן זכותו גם על סדום, אלא שנפרעו מדה כנגד מדה, כיון דכבר כתבנו דהטעם הוא דהוי זה נהנה וזה לא חסר, מה שלא היה במידת סדום, כמו שאמרו חז"ל (נ"ב י"ג): [לענין] זה נהנה וזה לא חסר 'כגון זה כופין על מידת סדום', וכמו שיבואר בסמוך בפסוק זעקת סדום ועמורה.

7 יט כי ידעתיו וגו' למען הביא ה' על אברהם וגו'. צריך להבין, דזה הוא על מנת לקבל פרס, כדקאמר למען הביא. ולפי פשוטו יש לפרש, כי אמרו במשנה (אבות פ"ד מ"ג): מצוה גוררת מצוה וכו' ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה. ענינו, שמדת

✽ מאיר פנים ✽

יתבאר שזהו מה שאמר הקב"ה לאברהם זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד' ב.

קבלת השכר על המצוה אף היא נחשבת למצוה, מכיון שנגרם ע"י נחת רוח למעלה

יט כי ידעתיו, למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו. כלומר, לכך אני מכיר ומחבב את אברהם, לפי שהוא מצווה את בניו שישמרו את דרך ה', וכך הוא מצווה את בניו - שמרו את דרך ה' למען שיביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו (רש"י מא).

וצריך להבין, וכי אברהם היה מצווה את בניו לשמור דרך ה' על מנת לקבל שכר, והלא אמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ג): אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס.

ולפי פשוטו יש לפרש, על פי מה שאמרו במשנה (אבות פ"ד מ"ב): מצוה גוררת מצוה וכו' ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה. כלומר, שאף קבלת גמול

הכי ענשו יותר דאין לו הנאה בעשייתו. וזה שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה' שעברו עבירה ושנו ונעשה להם כהיתר, שהוא נקרא 'חטא' (וכברו) [ויכברו] מאוד'. ויש לומר שהוא ענין מידת סדום 'זה נהנה וזה לא חסר', דאף שלא היה להם הנאה, אפילו הכי עברו, וזהו תשובה לאברהם שאין זכותו מגין עליהם. מא. ז"ל רש"י: כי ידעתיו - לשון חיבה, כמו (רות ב א) מודע לאישה, (שם ג ב) הלא בועז מודעתנו, (שמות לג י) ואדעך בשם. ואמנם עיקר לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו. ולמה 'ידעתיו' - 'למען אשר יצוה' - לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. ואם תפרשהו כתרומה, יודע אני בו שיצוה את בניו וגו', אין 'למען' נופל על הלשון. ע"כ. וראה עוד ברש"י שם: למען הביא - כך הוא מצוה לבניו, שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגו'. ע"כ.

אנשי סדום לא היתה בהם מדת 'זה נהנה וזה לא חסר' ועל כן לא הגינה זכותו של אברהם עליהם

ועל פי דברינו הנ"ל, יתבאר מה שאמר הקב"ה 'המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ואברהם היה יהיה וגו' ונברכו בו כל גויי הארץ' - כלומר, שאין זה מן הראוי שאכסה מאברהם את אשר אני עושה בסדום, כיון שהיה יהיה לגוי גדול, ועוד שיש לי לבאר לו מדוע לא תגן זכותו על אנשי סדום, שהרי מכיון שכל גויי הארץ מתקיימים ומתברכים בזכותו, אם כן אף אנשי סדום היה להם להינצל בזכותו. ובאמת הטעם שלא הגינה זכותו של אברהם על אנשי סדום, הוא משום שנפרעו מהם מדה כנגד מדה, שהרי כל הטעם שהצדיק מגין על הרשעים הוא מכח מדת 'זה נהנה וזה לא חסר' כמו שהתבאר, ואילו אנשי סדום לא היתה בהם מדה זו, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב יב): לענין הדין של זה נהנה וזה לא חסר 'כופין על מידת סדום' לך, ומכאן שאנשי סדום לא היתה בהם מידה זו, ולפיכך לא הגינה עליהם זכותו של אברהם לט'. ובסמוך (פסוק כ)

לח. הגמרא שם עוסקת בשני אחים שנפלה להם שדה בירושה, ולאחר מהם יש שדה בסמיכות לשדה זו, והוא רוצה לקחת את חלקו בשדה בסמיכות לשדהו, שאין אחיו יכולים להתנגד לכך, משום שכופין על מידת סדום. עיי"ש שיש בזה כמה חילוקי דינים. לט. כעין זה כתב רבינו בספר ההפלאה (כתובה עו): וז"ל: נמצא סדום שלא היו מהנין לאתרים אפי' במקום שלא חסר להם, לכך מדה כנגד מרתם מרת סדום לא ניצולו בזכות אברהם אף שלא חסר לו. מ. ז"ל רבינו שם: מכואר אצלינו בכמה מקומות, ממה שאמרו חז"ל (מריק נו): 'כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר', דאף שכשנעשה לו כהיתר אינו טועם הנאה בעבירה, אפילו הכי ענשו חמור יותר ממזיד, דכמזיד אמרו חז"ל (עין ברכות לב). בטענות הרשעים 'בראת יצוה' בראת גיהנם', אבל כשנעשה לו כהיתר ענשו קשה יותר, שכבר פסק כח היצוה"ר, משום

זה לא חסר. וזה ולקם.

ל (מעניט כנ): עד בת העולם הזה, ן [הפירות של הברכה בשביל

הנה וזה לא חסר. כך שהרשע נהנה בעולם הזה לברכה גניח כב): על הפסוק ז עד בלי די - עד וד, שהצדיקים אין בות העוה"ז, וכמו ות קד): לא נהניתי ז'ו, וכיון שהשכר י' עד בלי די, לכך זכה בזכות הצדיק

ד. ח"ל: זהו המעלה . כל חפצם בדביקות להם לעול ולמשא כל ה: של תורה פת במלח שהשפיעו ה' טוב ימנע לא [כונתם] שישתה כוון להנאת גופו כלל. זנו ה' שלחן מלכים י'כו', אפ"ה לא התכוין יגיעתו ומחשבתו ה' ספר ההפלאה (כתובות זרשע בגן עדן אין זה לא חסר כופין, וכיון ווא נופל בגיהנם לתקן לבא בגן עדן, ולמה ח בו שבת הרשע בגן שלחו צדיקים בעולתה (ברכות יו): 'כל העולם לו בקב תרובין. רצה כ בעניו טובת העולם ג' מלומר ד', נמצא ו. וכן באברהם [היו] , מפני שהי' מסתפק בכל', וכמו שפירש גולם ניצולין בזכותו.

9

הקדוש ברוך הוא (ברצונו) [ורצונו] להטיב לבריותיו, וקבלת השכר היא מצוה, שעושה נחת רוח לקונו בתיקון מידותיו של השי"ת להשפיע אליו טוב. וכן להיפוך ח"ו, הרשע שמהפך מדת הרחמים למדת הדין היא עצמה עבירה, כמו שאמר הכתוב (נמלכו יד יח): 'עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא ישמעו בקולי', שהניאוך יותר עבירה מן העבירה עצמה, שפוגם ממדת טובו של השי"ת. ולפי זה אם כוונתו בקיבול שכרו לא להנאת עצמו, כי אם לעשות נחת רוח לקונו שישפיע טובו במדת הרחמים, הוי כעושה מצות לשמה.

וזה שנאמר (דניאל ט יח): לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמך הרבים, דאין לפרש בשביל צדקותינו ומעשים הטובים, דאם כן לא שייך 'תחנונינו' דמשמע מתנת חנם, כמו שפירש רש"י בפרשת ואתחנן (זכריה ג כג) אין (ואתחנן) [חינון] אלא (מתנות) [מתנת] חנם, אלא הפירוש הוא כן, שאין אנו מבקשים שתעשה עמנו

✽ מאיר פנים ✽

המצוה נחשבת למצוה, וכן קבלת גמול העבירה נחשבת לעבירה^{מב}. והביאור בזה, לפי שמדת הקדוש ברוך הוא ורצונו הוא להטיב לבריותיו, ונמצא שעצם קבלת השכר על המצוה גורמת נחת רוח להשי"ת, ולכן אף קבלת השכר נחשבת למצוה, שכיון שהוא גורם שישפיע אליו השי"ת טוב וחסד, נמצא שעל ידי מעשיו באים מדותיו של השי"ת לידי גילוי, ובכך הוא מתקן מידותיו יתברך. וכן להיפוך ח"ו, העונש שמקבל על העבירה נחשבת לעבירה, שכיון שהוא מהפך על ידי מעשיו מדת הרחמים למדת הדין, הוא גורם בכך מורת רוח לקונו, שהוא פוגם במידת טובו של הקב"ה^{מג}. וזאת כוונת המשנה מצוה גוררת מצוה, שהמצוה גוררת את שכרה שהיא עצמה מצוה.

וכן מצינו שאמר הכתוב (במדבר יד יא) 'עד אנה ינאצוני [-ירגיזוני] (רש"י שם) העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי' - והרי שהקדים הכתוב את הרוגז שגורמים במעשיהם למעלה, לעצם מעשה העבירה, והוא משום שדבר זה שגורם רוגז למעלה ופוגם

במידת טובו של השי"ת, הוא יותר חמור ממעשה העבירה עצמה שאינו שומע בקול השי"ת^{מז}.
 עפ"י הנ"ל יתבאר, שאף מי שמקיים את המצוה ע"מ לקבל שכר. הרי זה נחשב שמקיים את המצוה לשמה ולפי זה אף מי שמקיים מצוות על מנת לקבל שכר, אם כוונתו בקיבול שכרו הוא לא להנאת עצמו, כי אם לעשות נחת רוח לקונו שיוכל להשפיע טובו במידת הרחמים, ויבואו מידותיו יתברך לידי גילוי, הרי זה מקיים את המצוה לשמה.

ועל פי זה יתבאר מה שהתפלל דניאל ואמר (דניאל ט יח): לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמך הרבים, שאין לפרש במה שאמר 'לא על צדקותינו וכו', שאין אנו מבקשים בעבור צדקותינו ומעשינו הטובים, שאם כן לא היה לו לומר לשון 'תחנונינו' שמשמעו מתנת חנם, וכמו שכתב רש"י בפרשת ואתחנן (זכריה ג כג) 'אין חינון אלא לשון מתנת חנם', אלא בוודאי הפירוש הוא כן, שאין אנו מבקשים ממך צדקה

אלא שמהפכים מדת רחמים למדת הדין. מד. וכן כתב רבינו בהקדמה לספר המקנה (יט) וז"ל: השי"ת ברא עולמו להתגלות מדותיו רחום וחנון להשפיע הגמול הטוב לאוהביו ולשומרי מצותיו, והחוטא המונע שפעו הטוב פוגם ח"ו במידותיו ומקלקל ציבורי השפע, לכן מלבד עונש העבירה [יקבל] עונש הכפול בעבור פגם במידותיו יתברך. וזה שנאמר בפרשת שלח לך 'עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי', הקדים תחילה פגם מדת הרחמים שמהפכים מידת הרחמים לרוגז וניאוך, ואחר כך אמר ועד אנה לא ישמעו בקולי.

מב. ראה בפירוש הרע"ב (סס) שכתב שני דרכים בביאור המשנה, וז"ל: ששכר מצוה מצוה - שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת, כדי לתת לו שכר על שתיהן. וכן שכר עבירה וכו'. פירוש אחר, ששכר מצוה מצוה - שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה, ונטול שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה. ע"כ. ורבינו נקט דבריו כאן כפירושו השני. מג. כמבואר בזה"ק (במדבר קלו): הכי תנא, לא דיין לרשעים שאין מהפכין מדת הדין למדת רחמים,

צדקה בשביל
 וזהו שנאמר
 מניעת
 אלעזר בן עזר
 למלאות רצון

עוד יש לפרש
 פסוק טו ו

ומתנת חנם בע
 הרבים - כלום
 עלינו טוב וחסד
 לידי גילוי, ויבר
 ולפי דברינו
 יצוה את בניו וג
 אברהם וגו' - כי
 שישמרו דרך ה
 חסדו עליהם,
 הטובה, ויהיה פ
 יוכנו דברי המו
 שדרש ר' אלעז
 'הקהל את העם
 יודע להכין בין
 לרבות שכר עו
 זו אמר: אשרי
 עזריה מחליצך.
 הבאת הטף הז
 להשפיע שכר

מה. וכן כתב רב
 לעיל בפרשת ויר
 היה להשלים חו
 הרחמים כדי ל
 מצוה מצוה שקו
 רוח ליוצרו להש
 שהעגל רוצה לי
 מכון לקבל שכו
 בתיקון המדות,
 בשביל הנאת עצ
 'פרס' לשון פרו
 שמלבד עונש ה

10

צדקה בשביל טובתנו, אלא בשביל שיוכלו רחמיך להשפיע במדת חסדיך ורחמיך הרבים, ויבואר עוד במקום אחר.

וזהו שנאמר למען הביא ה' על אברהם, דהיינו שישפיע ה' מדת חסדו ולא יגרום החטא מניעת טובתן. ובוזה מובן מה שדרשו חז"ל (ילקוט שמעוני נא רמז רטז) במה שדרש ר' אלעזר בן עזריה טף למה באו כדי ליתן שכר למביאייהן, שאין [ה]כוונה במצוה זו אלא למלאות רצון השי"ת להשפיע שכר טוב למביאייהן, והוא נלמד מדברי אברהם אבינו ע"ה שנאמר למען הביא וגו'.

עוד יש לפרש, ש[זה מ]מידת ענותנותו של אברהם אבינו ע"ה, (שנאמר) [שאמר] [להלן פסוק כז] ואנכי עפר ואפר, דהיינו שתלה שכל הטובה אינו בשביל עצמו אלא בשביל

✽ מאיר פנים ✽

אבינו ע"ה שאף הוא קיים את המצוות למען תכלית זו, כמו שנאמר בפרשתנו 'ושמרו דרך ה' וגו' למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו'. וזהו מה שאמר רבי יהושע כשמע דרשה זו 'אשריך אברהם אבינו שר' אלעזר בן עזריה יצא מחלצ'ך', כלומר שזו אף היתה כוונת אברהם אבינו בצוותו ליוצאי חלציו שישמרו דרך ה', בכדי למלאות רצון השי"ת שיוכל להשפיע עליהם חסד במידת הרחמים מו'.

אברהם בענותנותו תלה את כל השפע שהשפיע עליו השי"ת בזכות הצדקה והמשפט שיעשו בניו

עוד יש לפרש בכוונת הפסוק 'למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו', שהוא מוסב על אברהם בעצמו, ולכן לא נכתב 'על בית אברהם'. כלומר, שבזכות המעשים הטובים שיעשו בניו ישפיע הקב"ה שכר טוב אף עליו בעצמו מו'. וכל זה ממידת ענותנותו של אברהם אבינו ע"ה כמו שמצינו שאמר אברהם להקב"ה (להלן פסוק כז) 'ואנכי עפר ואפר', והיינו שתלה שכל הטובה שמשפיע עליו

ומתנת חנם בעבור הנאתנו, אלא בעבור 'רחמיך הרבים' - כלומר, בעבור מדת רחמיך, שתשפיע עלינו טוב וחסד במדת הרחמים, ויבואו מידותיך לידי גילוי, ויבואר עוד במקום אחר מו'.

ולפי דברינו יתבאר דברי הכתוב: למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' למען הביא ה' על אברהם וגו' - כלומר, שאברהם היה מצוה את בניו שישמרו דרך ה', בעבור שיוכל ה' להשפיע מדת חסדו עליהם, ולא יגרום החטא מניעת השפעת הטובה, ויהיה פגם ח"ו במידותיו יתברך. ועל פי זה יובנו דברי המדרש (ילקוט שמעוני בא רמז רטז) במה שדרש ר' אלעזר בן עזריה על הפסוק (דברים לא יב) 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף' - מה טף זה יודע להבין בין טוב לרע, אלא ליתן שכר למביאייהן לרבות שכר עושי רצונו, וכשמע רבי יהושע דרשה זו אמר: אשריך אברהם אבינו שיצא ר' אלעזר בן עזריה מחלצ'ך. ועל פי דברינו יבואר, שכוונת מצות הבאת הטף הוא בכדי למלאות רצון השי"ת, שיוכל להשפיע שכר לעושי רצונו, וענין זה נלמד מאברהם

יכול להשפיע כמבואר במקומות אחרים. מו'. וכן כתב רבינו בהקדמה לספר המקנה ז"ל: נראה לפרש, דהיינו מה שדרש ר' אלעזר בן עזריה שעיקר המצוה הבאת הטף אינו אלא בשביל רצון ה' יתברך להשלים מידותיו ליתן שכר למביאייהן, הוא עצמו מה שצוה אברהם אבינו לדורות היוצאים מחלציו לשמור דרך ה' כדי להשלים מידותיו יתברך, למען הביא ה' על אברהם וגו'. מזו. וראה ברשי" שכתב: 'על בית אברהם' לא נאמר, אלא 'על אברהם', למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת. כלומר שהוקשה לרש"י שהיה לו לכתוב 'על בית אברהם', ולכן פירש רש"י שכל המעמיד וכו'. אמנם לדברי רבינו יתבאר הכתוב כפשוטו, שהוא מוסב על אברהם בעצמו.

מה. וכן כתב רבינו בפרשת ויקרא (ג א) ז"ל: כבר כתבנו לעיל בפרשת וירא שאין זה על מנת לקבל פרס, שהכוונה היה להשלים חסדי השי"ת, כי בריאת העולם היה במדת הרחמים כדי להשפיע חסדיו לבריותיו, לכן אמרו 'שכר מצוה מצוה' שקבלת השכר עצמו הוא המצוה, לעשות נחת רוח ליוצרו להשפיע, וכענין שאמרו (פסחים ק"ב) 'יותר מה שהעגל רוצה לינק פרה ורוצה להניק'. ואם העושה מצוה מכין לקבל שכר ולא בשביל עצמו אלא בשביל נחת רוח בחיקון המדות, זהו המצוה בשלימות, אבל כשהוא מכין בשביל הנאת עצמו, אין שכר המצוה בשלימות, לכן נקרא 'פרס' לשון פרוסה ולא שלימה וכו', וכן מצינו ברשעים שמלבד עונש העבירה הם נענשים על פגם מדותיו שאינו

עושה
הרשע
יד (י):
נבירה
הנאת
מצות
רחמיך
ונינו'
זינון]
עמנו
זעשה
בל
לקבל
הנאת
שפיע
לידי
יאמר
ילים
פרש
אנו
שאם
חנת
נ כג)
ידאי
רקה
יבינו
גלות
ומרי
ותיו
נוגש
שת
בי,
מים

Epstein, Moses Chiel

ספר 'אש דת על התורה

סדרת

באר משה

ויקרא א'
(ויקרא-קדושים)

כולל מאמרים עמוקים
וביאורים מקוריים
חידושים בהבנת הפסוקים
המיוסדים על דברי ה"ל
וגדולי המפורשים -
להאיר עיני החפאים
לדעת הנמה ומוסר,
ולהבין אמרי צינה

מאת

נבד קדושת אדוננו מודנו ודענו צדיק יסוד עולם
אורג ישראל, שר התורה בנגלה ובנסתר
הגאון הקוה"ט מודן
רבי משה יחיאל הלוי אפשטיין זצוקללה"ה
האדמו"ר מאזודוב

שנת אש דת למנו לפ"ק

אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (שם).

← 7 קיום המצוות — חייב להיות ככונה אמיתית הנובעת מהיותו של האדם

דע כי כשעושה אדם מצוה חייב הוא לעשותה בשלימות הכונה ובפנימיות הלב. כמ"ש (תוספתא ר"ה פ"ב ה') בשניים ששמעו קול שופר, ואחד נתכוין לצאת, והשני לא נתכוין, זה שכיון לבו יצא, וזה שלא כיון לבו לא יצא, שאין הכל הולך אלא אחר כונת הלב שנאמר (תהלים י' י"ז) תכין לבם תקשיב אונך, ואומר (משלי כ"ג. כ"ו) תנה בני לבך לי, ומצינו בזה"ק (ח"ב — קצ"ח, ב') עה"כ (שמות ל"ה, ה') קחו מאתכם — תא חזי בשעתא דבר נש שוי רעותא לגבי פולחנא דמאריה, ההוא רעותא סליק בקדמיתא על לבא דאיהו קיומא ויסודא דכל גופא, לבתר סליק ההוא רעותא טבא על כל שיפי גופא, ורעותא דכל שיפי גופא ורעותא דלבא מתחברין כחדא.

נמצא שע"י שמכוין בלבו, מתעורר הרצון בכל אברי הגוף בבחינת (תהלים ל"ה, י') כל עצמותי תאמרנה — אמנם כאשר אינו מכוין בלבו, הרי שממילא רחוקים כל אבריו מכונה ראויה, והוא שאמר הכתוב (שם ע"ה, ל"ז) ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, כי מאחר ש"לבם לא נכון עמו", לפיכך "ולא נאמנו בבריתו", שהרי "ברית" פירושה התקשרות הנובעת מעומק הגפש כדכתיב (שמואל א' — י"ח, ג') ויכרות יהונתן ודוד ברית באהבתו אותו בנפשו, אולם אם הלב אינו נכון, ודאי שאו מוכח ו"לא נאמנו בבריתו" שחסירה ההתקשרות הפנימית.

וכעת נבין את הפסוק שלפנינו, כי אשר "יעשה אותם האדם" חייב להיות בשלימות החיות ובהתלהבות "וחי בהם" היינו שכל אבריו יהיו משועבדים לכונת המצוה, כחי ולא כמת, יתר על כן הרצון הפנימי של כל איש ישראל הוא בבחינת "כתר" ומקורו ממעמד הר סיני שבו שמענו דברו ית' "אנכי" (כמבואר בדברינו כמה פעמים) כמ"ש (זוה"ק ח"ג — רנ"ו, ב') פקודא קדמאה אנכי מסטרא דכתר, נמצא ש"וחי בהם" מורה על כך שעשיית המצוה צריכה להיות קשורה בנקודת החיות של "אנכי".

וזה: אשר יעשה אותם האדם, שכל קומתו עושה את המצוה, כלומר, לא רק רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, אלא גם נשמתו ופנימיותה שזהו כל האדם.

והוא שמצינו (ירושלמי סוכה פרק ג' הל' ה') לולב היבש פסול מאי טעמא לא המתים יהללויה (תהלים קט"ו, י"ז), והנה הטעם תמוה ומפליא מאד וכי הלולב מהלל את השי"ת, והרי זה שנוטל את הלולב הוא שמהללו ית', ולמה אם כן נימקו פסולו של לולב היבש בגלל: לא המתים יהללו וגו'.

12

ד' תפארת וכו', יגוד הרחמים, ות, וקשור ק בתרי"ג העליונים, שפע שבע ומ"ע חסד ורק ע"י ש' ויקרא מכם, ואז: והמשפטים ית, ולפיכך טי, ותמוה מרחם את י"י שמירת זירה הנכס / וכן עולה את מצותיו צותיו, אזי גה הנעלית

אמנם רמו יש בזה למה שכתבנו שעשיית המצוה חייבת להיות בשלימות החיות ולא בקרירות ובחוסר התלהבות, ולפיכך לא רק הנוטלו צריך להראות במעשיו חיות והתלהבות, אלא שגם חפץ המצוה עצמו צריך לרמוז על כך, ומאחר שהלולב הוא יבש הרי יש בזה רמז להיפוכו של החיים, ולפיכך לולב היבש פסול, וזהו הרמז ש"לולב" אותיות "לו-לב" ועולה בגימטריא "חיים" כדכתיב (משלי ד', כ"ג) מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים.

וזהו הכונה: אשר יעשה אותם וחי בהם, לא רק בעוה"ז אלא כמו שתרגם אונקלוס "וחי בהון לחיי עלמא" כי מצוה בהתלהבות משאירה רושם בזה ובבא כל הימים.

L

כא.

7c רחי בהם (שם)

חיים בשלימות — מצוות כנגד עבירות

הבה נתבינן כמה שאמר הכתוב: וחי בהם, ונשכיל שיש בחיים שתי בחינות, האחת, חיים במובן של העדר מיתה כדרך שאמרו בגוסס (שמחות פ"א) שדינו כחי, אף שבעצם אינו חי, אלא שעדיין לא מת, וכן מצינו (חולין קכ"א ב') במפרכסת, שיצאה מכלל חיה ולכלל מתה לא באה, ולא רק הגוסס אינו נחשב לחי ממש, אלא גם החולה כמ"ש (יהושע ה', ת') וישבו תחתם במחנה עד חיותם, ותרגם יונתן "עד דאתסיאר", ומוכח שחיים בשלימות מובנם בכריאות מליאה.

אמנם החיים השלמים הם חיים ממש בחיוב ולא בשלילת המיתה, והנה מצינו (ברכות י"ח ב') רשעים בחייהם קרויים מתים, ולעומתם זה ששומר עצמו מהחטא נקרא רק "אינו מת" אבל עדיין לא נכלל בגדר "חי", וראיה לדברינו ממה שאמרו (שם, א') אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים, שנאמר (שמואל ב' — כ"ג ב') ובניהו בן יהוידע בן איש חי רק פעלים יגו', הרי שזכה להקרא בשם "איש חי", וזאת בגלל היותו "רב פעלים", כי בריבוי עשיית מצוות כנגד פיתויי היצר לעשות רע, ראוי הוא לתואר "חי", ומוכח שגדר "חי" הוא רק כשעושה מצוות בפועל ממש, ולא רק בהמנעות מעבירות.

ונחמד בזה להבין את הכתוב שלפנינו: ושמרתם את חקותי ואת משפטי — אשר יעשה אותם האדם — וחי בהם, היינו אך ורק כאשר "יעשה אותם האדם" בעשייה של ממש, אזי "וחי בהם" ראוי הוא להקרא בשם "חי", וזה שדרשו (תורת כהנים בפסוק

זה) וחי בהם — לעוה"ב, כ וכמ"ש (שם) אני ה' — נא קיום המצוות בפועל, נקרא

רחי בהם אני ה' (שם)

כשגורם נחי

בא וראה ש"וחי בהם י"ד), ואולם חי אני — מלנ רבינו נסים גאון שהכונה נ מפרנסין לאביהם שבשמים. נחת רוח למעלה ומעורר בו מעורר חיות למעלה בעשיו

ונוכל לבאר בזה בדרך פי מה שכתב ה"בני יששכר (תהלים פ"א ד') תקעו בחור יעקב, "כשהשי"ת רואה טע אבל מלך במשפט יעמיד אר כיון שאין להם זכות ח"ו מקיימין מצוות שהם חוקי ולהושיעם מבלי טעם, וזה שאין בהם טעם, הוא הנעש ישראל החוקה מבלי טעם, וה"בני יששכר" עצנ יושר מול מגיד פשע, תגיד כשהמגיד — פשע שהוא במה להמליץ, אזי: תגיד כחוקה מבלי טעם, הנה מע

זה) וחי בהם — לעוה"ב. כי ע"י שעוסק במצוות מעשיות הרי הוא ראוי לקבלת שכר, וכמ"ש (שם) אני ה' — נאמן לשלם שכר, כלומר, בזה שזכאי הוא לקבלת שכר עבור קיום המצוות בפועל, נקרא הוא גם בשם "חי" — וחי בהם.

L

כ"ב.

7 ← וחי בהם אני ה' (שם)

כשגורם נחת רוח להשי"ת — מעורר הטבה מלמעלה

בא וראה ש"וחי בהם" מתפרש על דרך שאמרו (ברכות ל"ב, א') עה"כ (במדבר י"ד), ואולם חי אני — מלמד שאמר לו הקב"ה למשה: משה, החייתני בדבריך, ופירש רבינו נסים גאון שהכונה על כח ויכולת, והיינו כמ"ש זוה"ק (ת"ג — ז', ב') ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים. וזהו: וחי בהם אני ה', שע"י שעושה מצוה כתיקונה גורם נחת רוח למעלה ומעורר בזה את הרצון העליון ב"ה להיטיב לבריותיו, כלומר, שכאילו מעורר חיות למעלה בעשיית המצוות.

חוק ומשפט

ונוכל לבאר בזה בדרך רמז את תחילת הפסוק: ושמרתם את חקותי ואת משפטי, על פי מה שכתב ה"בני יששכר" (מאמרי תשרי מאמר ג') בשם הרבי ר' זושא ז"ל עה"כ (תהלים פ"א, ד') תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, כשהשי"ת רואה טענת המקטרגים, והוא ית"ש רוצה להושיע את ישראל לזכותם, אבל מלך במשפט יעמיד ארץ, ושואלים המקטרגים ומה טעם יש בדבר להושיע את ישראל, כיון שאין להם זכות ח"ו, אזי אומר השי"ת כתורה וכמשפט הוא, כיון שישראל מקיימין מצוות שהם חוקים בלא טעם, המשפט צדק הוא מדה כנגד מדה, לזכותם ולהושיעם מבלי טעם, וזה שאמר: כי חוק לישראל הוא, חוקים שהם מקיימים אף שאין בהם טעם, הוא הנעשה משפט לאלקי יעקב, כן הוא המשפט צדק, כיון שמקיימים ישראל החוקה מבלי טעם, אזי המשפט הוא שיושעו מבלי טעם".

ה"בני יששכר" עצמו מפרש בזה את לשון הפיוט לר"ה ויוהכ"פ, באין מליץ יושר מול מגיד פשע, תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט, וצדקנו במשפט המלך המשפט — כשהמגיד — פשע שהוא המקטרג, יקטרג בטענות חזקות, והמליץ יושר אינו מוצא במה להמליץ, אזי: תגיד — להמקטרגים, ליעקב דבר חוק ומשפט, הגם שאושיעם כחוקה מבלי טעם, הנה משפט הוא, כי ראוי הוא להם במדה כנגד מדה, כיון שגם הם

מות החיות
ועשיו חיות
ב הוא יבש
ז ש"לולב"
גשמר נצור

גם אונקלוס
הימים.

נות. האחת.
אף שבעצם
מכלל חיה
זולה כמ"ש
אר', ומוכח

והנה מצינו
מו מהחטא
ואמר (שם,
ובניהו בן
בגלל היותו
הוא לתואר
בהמנעות

משפטי —
ס" בעשייה
הנים בפסוק

מקיימים חוקים מבלי טעם, וזהו: וצדקנו במשפט המלך המשפט. רצה לומר, הגם שאתה מלך המשפט ואי אפשר לעשות ויתור, אבל באופן זה הנה משפט הוא, ותוכל כביכול לצדקנו במשפט אתה מלך המשפט, ואין כאן ויתור.

ולפי זה יתפרש הכתוב שלפנינו: ושמרתם את חקותי, ע"י שאתם תשמרו את החוקים שהם מבלי טעם. אזי: ואת משפטי, כביכול ב"ה יכול לזכות את ישראל בבחינת "משפט", כאמור, והיינו בגלל "אשר יעשה אותם האדם", כלומר, מדה כנגד מדה, ומאחר שרצונו ית' הוא להיטיב לבניו אהוביו ולזכותם בדין לפיכך: וחי בהם אני ה', שכביכול מוסיפין כח בפמליא של מעלה בבחינת "החייטני בדבריך".

כ"ג.

אמרו רבותינו ז"ל (תורת כהנים בפסוק הנ"ל) אני ה' נאמן לשלם שכר

שכר מצוה אף הוא מצוה

כתב ה"פנים יפות" עה"כ (בראשית י"ח, י"ט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתי אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו, "ולכאורה הרי זה על מנת לקבל פרס, אמנם הכונה על פי מה שאמרו (אבות פ"ד) שכר מצוה — מצוה, דענינו שמדת הקב"ה ברצונו להיטיב לבריותיו, וקבלת השכר היא מצוה שעושה נחת רוח לקונו. בתיקון מדותיו של הקב"ה להשפיע אליו טוב, ולפי זה אם כונתו בקיבול שכר לא להנאת עצמו, כי אם לעשות נחת רוח לקונו שישפיע טוב במדת הרחמים. הוי כעושה מצוה לשמה, וזה שאמר: למען הביא ה' על אברהם, דהיינו שישפיע מדת חסדו ולא יגרום החטא מניעת טובתם". (ועיין להלן פרשת בחוקותי מאמר שני "שכר מצוה מצוה" מה שנתבאר באריכות).

וכעת נבין מה שנאמר (בפסוק שלפנינו) וחי בהם אני ה' כי בזה שתשמרו את חוקי ואת משפטי, הרי לא רק עצם קיום המצוה הוא נחת רוח לפני, אלא גם השכר שתקבלו על כך "אני ה' נאמן לשלם שכר" אף על אותו שכר המובטח לעושי רצונו, נמצא שהשכר אף הוא נכלל במצוה, לפי שעושה נחת רוח ליוצר ב"ה, בזה שמכשיר עצמו לקבל שכר ממנו ית' הטוב ומטיב לרעים ולטובים.

ובזה נבין את הכתוב (תהלים ס"ב, י"ג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, כלומר, מאחר שהאדם עושה הכל שיהיה ראוי לקבל שפע וחיות ממנו ית', הרי זה כאלו עושה כביכול חסד עם הקב"ה, וזהו: ולך ה' חסד, שבזה שמשלם לאיש כמעשהו, הרי זה כאילו כביכול עושים אתו ית' חסד.

אמרו רבותינו ז"ל (תורת

והי

פליאה דעת מאתנו הרי

שנאמר: וחי בהם ולא שימות

דלית ליה פירכא והיינו כיון

עוה"ב, אם כן גם לשמואל אי

בשבת, והרי "והי בהם" הכונו

בענין טעמי מצוות וכעת נוסי

ברם מצינו שאמרו (ברכ

עה"כ (דברים י"א, כ"ב) ולד

ואהבתו תמיד לא תפרד מחשו

עם בני אדם בפיו ובלשונו ול

הזאת שתהיה נפשם צרורה ב

הדביקות הרי הם גם בעוה"ז

וזהו: עולמך תראה בח

שנתקן בתפלה "והיי עולם נ

סתירה בין שתי הדרשות כ

בעוה"ז, ולפיכך למד שמואל

חיי עוה"ז.

והוא שתרגם אונקלוס

הפסוק מדבר בלשון הוה, אם

האפשרות לזכות להיי עוה"ב

בבחינת "חיי עולם" העתידי

אלקיים חיים כולכם היום.

תְּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית
 הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: סֵיגִי וְהָיָה אִם
 שָׁמַעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי

תְּמִיד עֵינֵי דְיָ אֱלֹהֵךְ בְּהַ
 מְרִשִׁית דְּשָׁנָה וְעַד סוּפָא
 דְּשָׁנָה: יג וְהָיָה אִם קִבְּלָא
 תְּקַבְּלוּן לְפִקּוּדֵי דִי אֲנָא מְפַקֵּד

לקט בהיר

רש"י

ובין מישור, ויש זרעים שזריכים דוקא בקעה ולא הר
 (ג"א): (יט) שפירושו שהמטיר אפילו על ארץ שאין שם
 איש ועל מדבר שאין אדם בו: (כ) שהיא עיקר העולם
 וכולם טפלים לו, לזה נא ההשפעה להעיקר והטפלים נהנים
 ומקבלים דרך אגב (ג"א): (כא) כלומר ג' דברים אמר
 הכתוב, שאל"כ מה זה מראשית השנה וגו' הלא אמר תמיד,
 אלא ודאי הכי פירושה תמיד עיני ה' אלהיך זה לראות מה
 היא זריכה (ולאו דוקא גשמים שהרי כבר אמר שה' דורש
 אותה) כמו דבר נחמד על האדם שאינו מקים דעתו ממנו,
 ואח"כ אמר מראשית השנה פי' הגם שנידון מראשית השנה
 שהוא ראש השנה על כל השנה כמו שמפרש בדיבור הסמוך,
 ואחר כל זה מיותר מה שאמר ועד אחרית שנה ובפרט חביב
 שנה ולא אמר עד אחריתה, ודאי לומר שאעפ"כ נידון
 בפרטות בכל יום ויום עד אחרית שנה (בח"י), וזה גם כן

דורש, שנאמר (איוב י"ח כ"ח) להמטיר על ארץ לא
 איש"י, אלא כביכול אינו דורש אלא אותה"י ועל ידי
 אותה דרישה שדורשה דורש את כל הארצות עמה
 (כפ"י): תמיד עיני ה' אלהיך בה, לראות מה היא
 זריכה, ולחדש זה* גזירות"י עתים לעובה ועתים
 לרעה וכו' כדאיתא בראש השנה (י"ג): מרשית
 השנה, מראש השנה נידון מה יהא בסופה (ר"י ה"ג):
 (יג) ודיה אם שמוע, והיה מוסב על האמור
 למעלה למטר השמים תשחה מים"י (אם שמוע
 תשמעו ונתתי מטר ארצכם ואם לאו ועלר את
 השמים): ודיה אם שמוע תשמעו, אם תשמעו*
 ציבון"י תשמעו בחדש (וכוה מ"ו): וכן (ה"י י"ט) אם שכה
 תשכה אם תחלת לשכות סופך תשכה כולה שכן
 שינוי נוסחאות - עליה - שמוע

מחמת רוב חמדתה והאבהתה להיות תחת השגחה תמיד, וזה לשון הגמ' בר"ה: עתים לעובה עתים לרעה (פעמים שהעמים
 הגתונים לסוף השנה לעובה היא להקל עליה מן הפורענות הנגזר עליה בראש השנה ופעמים שהיא לרעה לפחות מן הטובה
 שפסקו לה - רש"י) עתים לעובה כיצד הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בר"ה ופסקו להם גשמים מועטים לסוף חזרו בהן
 וכו' הקב"ה מורידן בזמן על הארץ הזריכה להן (על השדות על הכרמים ועל הגנות - רש"י) הכל לפי הארץ, עתים לרעה
 כיצד, הרי שהיו ישראל לדיקים גמורים בר"ה ופסקו עליהם גשמים מרובים לסוף חזרו בהן וכו' הקב"ה מורידן שלא בזמן
 (לפני הזריעה - רש"י) על הארץ שאינה זריכה להן (ביערות ובמדברות - רש"י) עכ"ל הגמ', וכל זה אזהרה ותוכחה היא,
 דעו לכם שאם תעשו רצון הבורא ב"ה אין לך טובה הימנה ולהפך חו"ש רעה היא מאוד (רשב"ם - רמב"ן): (כב)
 כלומר והיה הגשם שאמרתיו רק בחנאי השמיעה, ודייק חביב והיה, שכלל והיה היינו אומרים אם שמוע תשמעו יהיה צעמו
 ואם לאו יהיה בזמן שיהיה ולאו דוקא צעמו, לזה אמר "והיה" שאפילו מה שאמרתיו למטר השמים תשחה מים יהיה דוקא
 אם שמוע תשמעו, ואז יהיה ג"כ צעמו, וכן להפך אם לא תשמעו לא תשחה מים למטר השמים אפילו לא תעבדו ע"י,
 ומוסיף שאם וסרתם ועבדתם או גם ואבדתם מהרה (אלמו'): (כג) פי' דורש הכפל, וז"ל רש"י בסוכה: אם אחה שומע

אור החיים

בזמן שישראל גולים ואין השכינה בחוכס"י אין שמחה של מצוה"י, והוא אומרו אם שמוע תשמעו
 וגו' כאמרו ז"ל (שבת ל"ג) שלא שצח שלמה אלא שצח כל כך לארץ:
 7 יג. ודיה אם שמוע וגו'. פירוש והיה לשון שמחה ותנאי הוא הדבר אם תהיה (קבלת צ') ולשמחה מה זה עושה, וכפל לומר שמוע

אור בהיר

בסיפא דקרא, שאמר תמיד עיני ה' וכו' ודרשו ז"ל בר"ה י"ז עתים לעובה ועתים לרעה, ולמה אמר א"כ "אלקיך", ואפשר לומר שזו
 הנוחנת צעזר שהוא אלקיך ע"כ דורשו ג"כ לרעה חו"ש, כענין ופושעים יכשלו בס, כלומר ע"י המורה הק' - והרמב"ן הק' פירש ג"כ
 רישא דקרא על דרך זה עיי"ש. (ק"א) פי' בחוק בני ישראל הגם שדרים בארץ, אין זה הארץ אשר ה' דורש אותה. (ק"ב) אז

יתבון יומי
 אלהבון וי
 כחיצ צמגי
 (כפרי פסוק כ)
 שיכיו עליכו
 פסוק ל"ג: ל
 צבזיל שאה
 שאקבל שר
 וסוף הכנת
 לבבכם. ע
 שהתפלכ (ג)
 די אנתה פל
 על (שס) שר
 ליה וגו', וי
 תפלתו קטו
 שינוי נוסחאות - ב
 ודאי לדרשה,
 אדם סופנה א
 ירבו ימיכם וג
 השמיעה היא
 לנכס או לעב
 תשמעו על
 (דניאל צ' כ)
 נוחן חכמה
 אם שמוע
 לאהבה
 משחלס צעו
 וגו' בכל לצ
 שנתכוין צמל
 זה אלא חוס
 והקיים, גם
 הוא שמחה באל
 לומר שמלכד ו

מִצוֹה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־

יִתְּבוֹן יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יְתָ יִ
אֶלְהִיכוֹן וְלְמַפְלַח קְדָמוּהִי בְּכָל־

בה
סופא
קב"א
מפקד

לקט בהיר

רש"י

נישן מחור על תלמודך ששמעת, תשמע בחדש, תחכס בו
להבין דברים חדשים מחוך דברים ישנים עכ"ל: (כד)
מגילה זו אינה נמצא' אללינו, חבל על לאדנין, ומסיק בספרי
(משל) לשנים שפגעו זה בזה ולא הספיקו לפרוש זה מזה עד
שהלך זה מיל זה מיל נמצאו רחוקים זה מזה שני מילין
עכ"ל, וכן הוא בירושלמי סוף ברכות, והגמל הוא שאם
הנשפע רוצה לקבל בא המשפיע כנגדו, אבל אם הופך פניו
גם המשפיע הופך עצמו ממנו, ועל פי פשטות נוכל לומר
שאם בטל אדם תלמודו יום אחד מחמת הגלי הזמן נרץ יום
אחד עד שנא בחורה לכלל ישוב הדעת, ועוד יום אחד
למלאות המסרון א"כ נעזב הוא ב' ימים (במ"ח): (כה)
בו ביום שאתה קוראו ואתה לומדו, כלומר בכל יום, שאל"כ
וכי היום טוב אומם, ובספר ד"ד כתב ההכרח שהרי כתיב
שמוע תשמעו שפירשנו בו תשמע בחדש א"כ מה זה היום

כתיב במגילה* (כ"ד) אם תעזבני יום יומים אעזבך
(ספרי פסוק כ"ב - ירו' סוף ברכות): מצוה אתכם היום.
שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום (כ"ה) (ספרי
פסוק כ"ג): לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד
בשביל שאתה עשיר בשביל שאקרא רב בשביל
שאקבל שכר, אלא כל מה שחששו* עשו מאהבה
וסוף הכבוד לבא (ספרי - מדרש ס"ג): ולעבדו בכל
לבבכם. עבודה שהיא בלצ"ב חו היא תפלה (הענין
ג.) שהתפלה קרויה עבודה שנאמר (דניאל ו' י"ג) אלהך
די אנתה פלח ליה בתדירא, וכי יש פולחן בצבל אלא
על (שם) שהיה מתפלל שנאמר (שם י"ח) וכיון פתיחן
ליה וגו', וכן צדוד הוא לומר (הי' קמ"א ג') תכון
תפלתו קעורת לפניך (ספרי): בכל לבבכם ובכל

שינוי נוסחאות • במגילת חסידים - במגילת סתרים • שתעשה עשה

ודאי לדרשה, ופירש"י לעיל צ"י שמע (ו' ו') בשם הספרי לא יהיו בעיניך כדיטגמא (מלות המלך הבאה במכתב) ישנה שאין
אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה עכ"ל: (כו) פי' הגם שהכתוב מבטיח לך שכר כאומר ונתתי מעור וגו' למען
ירבו ימיכם וגו' אהם תעשו מאהבה שאינו חלוי בדבר וסוף הכבוד לבא (מ"ל), ולפי"ז אין האהבה תכלית השמיעה, תכלית
השמיעה היא לעבדו בכל לבבכם, אלא שהפסיק שהיה השמיעה והעבודה באהבה, אבל אין זה פשוטו, שהיל"ל לעבדני בכל
לבבכם או לעבדו את ה' בכל לבבכם (רא"ם): (כז) וכי יש עבודה בלב (ספרי), אלא זו תפלה שיקרו בלב, ונקראת עבודה

ארץ לא
ועל ידי
ית עמה
מה היא
ועתים
מרשית
(ר"ח ח'):
האומר
ס שמוע
עלר את
תשמע*
אם שכת
כולה שכן

ס שהעמים
מן הטובה
ק חזרו בהן
עמים לרעה
י שלא בזמן
תוכחה היא,
"ן): (כב)
י יהיה בעמו
י יהיה דוקא
תעבדו ע"ז,
י אהה שומע

אור החיים

שאינם תלויים בזכות (מו"ק כ"ח): אף על פי כן
כשיעבדו ה' כמלעריך אין המזל שולט בהם ויאכלו
וישצטו גם מטוב הגשמי (י'):
בכל לבבכם ובכל נפשכם, ולא אמר בכל מאדכם
כסדר שאמר בפרשת שמע, לפי שפרשת
שמע נאמרה בלשון יחיד ויכול להיות שימצא יחיד
שיהיה לו ממונו חביב עליו מנפשו (י'), אבל כללות
הליבור שעמהם מדבר מן הנמנע שיהיה להם
ממונם חביב מנפשם כי כל אשר לאיש יתן בעד
נפשו, ולזה כשאמר בכל נפשכם מכל שכן בכל
מאדכם: L

תשמעו על דרך אומנם ז"ל (ברכות נ"ה.) בפסוק
(דניאל ב' כ"א) יהב חכמתא לחכימין שאין הקב"ה
נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, והוא אומר
אם שמוע פירוש שיהיה לכם לב שומע, תשמעו: L
לאהבה וגו' ולעבדו וגו' ונתתי וגו' פירוש
לפי מה שקדם לנו כי שכר מלות אינו
משתלם בעולם הזה הודיע הכתוב שאם יאהבו ה'
וגו' בכל לבבם וגו' יזכו גם בעולם הזה, והוא מה
שנחכוין במאמר ונתתי בחוספת וא"י להעירך שאין
זה אלא חוספת על העיקר שהוא שכר עולם הנלתי
והקיים, גם רמז שהגם שהמונות הוא בכלל דברים

Te

צוע תשמעו
שלמה אלא
ליהם אמר
לומר שמוע

אור בהיר

הוא שמחה בלמח. קיג) היל"ל אתן, שזה החמלת הגזירה. ולא לומר לשון עבר וינך הוא"י להפכו. קיד) וע"ז בא הוא"י,
לומר שמלבד דברים הניקנים בזכות אתן לכם גם הניקנים במול. קטו) ונרץ לומר ליחיד זה שיאהוב את ה' גם בכל

אפשר לומר שזו
הק' פירש ג"כ
קיב) או

נְפִשְׁכֶם: י וְנָתַתִּי מִטֶּר־אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
יֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנָה וְתִירֵשְׁךָ
וַיִּצְהָרְךָ: טו וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ

לְבָבוֹן וּבְכָל נִפְשִׁיכוֹן: יד וְאִתָּן
מִטֶּר אֲרֻצְכוֹן בְּעֵדְנָה בְּכִיר
וְלִקְיֵשׁ וְתִכְנוֹשׁ עֲבוֹרְךָ וְחִמְרְךָ
וּמִשְׁחָךָ: טו וְאִתָּן עֵשֶׂב בְּחִקְךָ

לקט בהיר

רש"י

שנחשב כעבודת הקרבנות, ומביא ראיה מדניאל שהכחוש קראו פלח והיא עבודה בלשון ארמי, ודניאל לא הקריב קרבנות בצבל אלא כיון (תלונמיו) היו פתוחין נגד ירושלים וראו אותו שהפלל והלשינו עליו, ומשם אין כל כך ראיה שאפשר שרק דריוש קראו כן אלאך דאך עובד לו ישזנך, לזה מביא ראיה מדוד ודוד לבדו לא די שהוא הפלל ונקש מהקב"ה שיון ויחשב תפלתו כעבודת הקטורת, לזה הביא שניהם (מ"ל): (כח) ר"ל הגם שמנינו שהתורה דיברה לכלל ישראל בלשון יחיד אבל כאן מדאמר דבר זה ב' פעמים ושינה בו מלשון יחיד ללשון רבים ודאי שנאמרה זאת ליחיד וזאת לרבים, והכוונה בזה כי ישנם מצות והם הרוז שמוטל על כל יחיד ויחיד לעצמו כגון מתנות כהונה ולויה ועניים תפילין וכו', וישנם מצות שהם לרבים כגון מעשה הקרבנות בנין בית הבחירה ולהעמיד שופטים וכו', לזה מזהיר ב' מיני אזהרות (ג"א), וזוהי אחי שפיר למה השמיט הכחוש כאן ובכל מאדכס, משום שהמדובר מצבור ולא חמלט שיהיה ממונם חביב עליהם מנפשותם, אשר יכול למצוא כן ביחיד (אודה"ח), עוד אפשר שהכוונה לפי דרכינו שהמדובר מעבודה שצלב היא תפלה קא קשיא ליה לרבינו למה לפרוט התפלה לבדה הלא נכללת היא באומרו ואהבת וגו' בכל לבבך ובכל נפשכס, וזוהי ודאי ניחא מה שהשמיט ובכל מאדכס, כי מה שייכות ממון לתפלה (ב"ב): (כט) דורש מאומרו מטר ארצכס שפירושו מטר המגיע לארצכס, כלומר לא חמנע את שלכס כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני, אלא שהטעם גורם (מ"ל), ולזה חמנא שלא מנה כאן כל אותן הצרכות שבפ' בחקתי (ג"א): (ל) הוציא רבינו הכחוש מפשוטו מלומר בעתו כשהעולם צריך למטר, שהלא זאת נכלל באומרו מטר ארצכס שפירושו מטר הגורך לארצכס (רא"ם), גם אמר הכחוש יורה ומלקוש שפירושו בזמן הצורך כדלקמן (מ"ל), ועוד אם חינו בזמנו קללה היא ולא צרכה (מהרש"ל), והביא הד"א לפי שלא אמר ונתתי מטר ארצכס בלילות מפני שהעת היותר מוכשר היא לילי שבתות, וזאת לבדו לא די שלפעמים היורה והמלקוש בחמנע השבוע דוקא, ולזה בפ' בחקתי דלא כתיב יורה ומלקוש לא הביא רבינו דרך הראשון (מ"ל), ועיין עוד מענין זה שם ריש פ' בחקתי: (לא) הגשם נקרא רביעה, בחעניית ו': אמר רבי אבהו מאי לשון רביעה דבר שרובע את הקרקע כדרך יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא היא שנאמר (ישעי' נ"ה) כי כאשר ירד הגשם והשגג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה (כאדם שמוליד - רש"י) והצמיחה עכ"ל הגמ', ומיעת יורה מלשון קוה שבע ממים הפוכו של זמאה, על דרך כשז שמלה שלמה (במ"ח): (לב) פ"י תבואה הטובה והמשונחת כשהקס מלא מן הזרע, וזו נעשה בימים האחרונים קודם הקצירה על ידי גשמים: (לג) פירושו כאן החלשים והחולשים שאינן מתאזים לזכר וע"י כן מאחרין הזרעתן, ולפ"י יהיה לשון ארמי, לזה מביא הד"א (מ"ל): (לד) שיבליס הרכים נקראו מלילות, ולפ"י מורכבת מב' חיצות מל - קש מלילות קשין, וזה דיחוקו (מ"ל): (לה) ר"ל אין פירושו שאתה בעצמך תעבוד ותאסוף, שאין זו צרכה, כי בצרכה כתיב ועמדו זרים ורעו לאנכס (מ"ל): (לו) ועלה מדין ועמלק וגו' ויחטו עליהם וישחיתו וגו': (לז) להוליך את

נפשכס. והלא כבר הזהיר (על כך) (ו"ה) בכל לבבך ובכל נפשך, אלא אזכרה ליחיד^{י"ג} אזכרה ללצור (כס): (יד) ונתתי מטר ארצכס. עשיחס מה שעליכס חף אני אעשה^{כ"ט} מה שעלי (כס): בעתו. בלילות^ל שלא יעריחו אחכס, דבר אחר בעתו בלילי שבתות שהכל מלויין צבתיכס (ספרי - העניית כ"ג): יורה. היא רביעה^{ל"א} הנופלת לאחר הזריעה שמרובה את הארץ ואת הזרעים (ספרי - העניית ו'): מלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר (ספרי) למלחות התבואה בקשיכ^{ל"ב}, ולשון מלקוש דבר המאחר, כדמתרגמינן (ברא' י"ח) והיה העטופים^{ל"ב} ללבן לקשיא, דבר אחר לכך נקראת מלקוש שירדת על המלילות^{ל"ב} ועל הקשין (תענית ו'): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הבית ולא אויבך^{ל"ג} כענין שנאמר (ישעי' ס"ב ה) אם אתן דגנך וגו' כי מאספיו יאכלוהו, ולא כענין שנאמר (בפ' ו' ג') והיה אם זרע ישראל וגו'^{ל"ג} (ספרי): (טו) ונתתי עשב בשדך. שלא תלעוך להוליכס*^{ל"ד} צמדצירות (ספרי), דבר אחר שתיכס

שינוי נוסחאות - להולכה

וגו', ומירך שמהיר שגם תפלה צצור יהיה בכל לבבכס ובכל נפשכס, וזוהי ודאי ניחא מה שהשמיט ובכל מאדכס, כי מה שייכות ממון לתפלה (ב"ב): (כט) דורש מאומרו מטר ארצכס שפירושו מטר המגיע לארצכס, כלומר לא חמנע את שלכס כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני, אלא שהטעם גורם (מ"ל), ולזה חמנא שלא מנה כאן כל אותן הצרכות שבפ' בחקתי (ג"א): (ל) הוציא רבינו הכחוש מפשוטו מלומר בעתו כשהעולם צריך למטר, שהלא זאת נכלל באומרו מטר ארצכס שפירושו מטר הגורך לארצכס (רא"ם), גם אמר הכחוש יורה ומלקוש שפירושו בזמן הצורך כדלקמן (מ"ל), ועוד אם חינו בזמנו קללה היא ולא צרכה (מהרש"ל), והביא הד"א לפי שלא אמר ונתתי מטר ארצכס בלילות מפני שהעת היותר מוכשר היא לילי שבתות, וזאת לבדו לא די שלפעמים היורה והמלקוש בחמנע השבוע דוקא, ולזה בפ' בחקתי דלא כתיב יורה ומלקוש לא הביא רבינו דרך הראשון (מ"ל), ועיין עוד מענין זה שם ריש פ' בחקתי: (לא) הגשם נקרא רביעה, בחעניית ו': אמר רבי אבהו מאי לשון רביעה דבר שרובע את הקרקע כדרך יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא היא שנאמר (ישעי' נ"ה) כי כאשר ירד הגשם והשגג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה (כאדם שמוליד - רש"י) והצמיחה עכ"ל הגמ', ומיעת יורה מלשון קוה שבע ממים הפוכו של זמאה, על דרך כשז שמלה שלמה (במ"ח): (לב) פ"י תבואה הטובה והמשונחת כשהקס מלא מן הזרע, וזו נעשה בימים האחרונים קודם הקצירה על ידי גשמים: (לג) פירושו כאן החלשים והחולשים שאינן מתאזים לזכר וע"י כן מאחרין הזרעתן, ולפ"י יהיה לשון ארמי, לזה מביא הד"א (מ"ל): (לד) שיבליס הרכים נקראו מלילות, ולפ"י מורכבת מב' חיצות מל - קש מלילות קשין, וזה דיחוקו (מ"ל): (לה) ר"ל אין פירושו שאתה בעצמך תעבוד ותאסוף, שאין זו צרכה, כי בצרכה כתיב ועמדו זרים ורעו לאנכס (מ"ל): (לו) ועלה מדין ועמלק וגו' ויחטו עליהם וישחיתו וגו': (לז) להוליך את

לְבָבוֹן וּבְכָל נִפְשִׁיכוֹן: יד וְאִתָּן
מִטֶּר אֲרֻצְכוֹן בְּעֵדְנָה בְּכִיר
וְלִקְיֵשׁ וְתִכְנוֹשׁ עֲבוֹרְךָ וְחִמְרְךָ
וּמִשְׁחָךָ: טו וְאִתָּן עֵשֶׂב בְּחִקְךָ

גזח תבואתך
ואתה מונע
ואינה פוחתה
הרי זו צרכו
צורך* המע
לכס. כיון ש
שלא תבעטו
שביעה שנאמ
ולאך ירציון.
לבצך ושכחת
כך ועצדתך
התורה הולך
אומר* (כ"ה)
בנחלת ה' לא
(כך אמר) כי
קרוב לעבוד
אחרים. (ל)
לועק חליו ו
שינוי נוסחאות - שבו
וסתתם וגו', מו
מוסיף קללה עו
פרשת ראה פני
דבר אחד, משא
ספחתי נא שהו
א"י המחכים ו
אחרים זולתו, א
נופל עליו אחרי
אלהים המה כי
להדגיש שאין מ
פשוט שפירושו
ע"י

פעולת צדיק לחיים ביאור על מסכת אבות

מאת הגאון הגדול • מאור הגולה • צדיק יסוד עולם • רב פעלים לתורה ולתעודה •
המפורסם בקצו תכל • מו"ד מ' חיים נ"ע • אב"ד ור"ם דק"ק וולאזין •

תקרא בשם

רוח חיים

בשם הגיהן לו כפי צדיק גבור • כבוד בנו הגאון המפורסם • נר ישראל • ועומד למשגב •
חכם הכולל • פאר עמו • מו"ד יצחק נ"ע • אב"ד ור"ם דק"ק וולאזין •

זוה לשונו הסהוד בהקדמתו לספר נפש החיים (כמדעס טוילנא שנת סקפ"ד ונשנה בשנת תקל"ז) •

[לחנר מילין דאגדתא דינא לדרושין על פרקי אבות שהיה דורש שבת בשבתו • כמילין כסימין •
ושמו נאה לו רוח חיים באשר מלאט רוח ענה • ורוח כינה ודעת • וחיים הם למנאיהם • עכ"ל] •

וגלוה לזה

קנטרס בשם מצפה יהושע

סכבור דתן בנו יהודי • הרב וכו' בישראל גדול שמו • מו"ד יהושע העשיל נ"י בהרה"ג הצדיק
טוה' אלי' זאב תצל הלוי טוויילנא •

וויילנא

בדפוס ר' יוסף ראובן בר' מצחם מן ראם

שנת הודע לצדיק ויוסף לקח לפ"ק

משפט

ל היה

גף אחר
אך הם
ים ולא
א נמדד
בל לאו
משפט
שהם
יתיו ית'
ן לייחס
9.

קים כל
בזה"ק
שלמות
בעולמו,
"אנת"

פילה זו
הר, כיון
פנימיות
ום עניני
שרשי
תח ד"ת
ותיו ית',
ו בו ית'
ה, ורק
ת' והם
זיד' שלו
להחזיר
הנבראים
ך שעי"ז

גמ"ח זו, ושאר צדקה וגמ"ח אינו כלום נגד זה, כי זה "עושה צדקה ככל עת" [מהללס ק"ו], וכמאמר חז"ל (כתובות ג) זה המפרנס בניו וכו', וכל שכן המפרנס כל העולם כולו. ולכן אמרו על ר' חנינא בן דוסא (בבבבב י"ז): "אֲבִירֵי לֵב הִתְחַוְּקִים מִצְדָּקָה" [ישעיה מ"ו] שלא רצה בצדקה של המפרנס בניו וכו' כנ"ל, ונתאמר עליהם, משום שבתר כגמ"ח של כל העולם וכו"ל. ולכן אמרו "אל תהיו כעבדים כו' לקבל פרס" שתרצו השכר כמו

שכתוב בוּאם בתוקותיו וגו', אבל תדעו כי העולם קיים על התורה ועל העבודה. ועל גמילות חסדים, שבשביבך יתקיימו ויקבלו שפע טוב אחרים, ולגמול עם כל העולם אך טוב וחסד, וכזה הלא שכרך תרבה מאוד:

7 ← ונעמיק עוד להשכיל בזה, כי הנה אחרי אשר עיקר כוונת הבראה היא להיטיב לברואיו, ואם כן לפי זה יתכן כי העבודה היותר חשובה ומקובלת תהיה על מנת לקבל פרס, כי יעבוד על מנת שייטיב לו שיגיע מזה נחת רוח לפניו ית"ש. אך באמת אם מכיון בעבודתו שיגיע לו שכר וכוונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח לה' ית"ש בהטיבו עם בראיו חלף עבודתם וזהו העבודה המעולה, אכן אם מכיון הוא להנאתו היא העבודה הפחותה שהוהירנו מזה. והבחינה לזה אם יאמרו לו עבוד על מנת שייטיב לחברך, כי הלא מטובת חברך יבוא גם כן הנחת רוח להשי"ת, והוא לא ירצה בזה כי אם שיגיע הטוב לו לעצמו, ואם כן אין רצונו כי אם לטובת עצמו ולא למלאות בזה רצון בוראו ית"ש. אבל אם ירצה באמת לעבוד כדי שייטיב לחבריו ויבוא מזה נחת רוח להשי"ת, אם חסיד כזה יעבוד על מנת לקבל פרס זה הוא העבודה הגבוהה העולה היא למעלה כי זה הכוונה בברואיו לטוב להם. וכזה יובן מאמר חז"ל (סוטה י"ד) דרש ר' שמלאי מפני מה נחאוה משה רבינו ע"ה לכנס לארץ וכי לאכול מפריה הוא צריך וכו' אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל כו', אמר ליה הקב"ה כלום אתה מבקש אלא שכר כו'. ולכאורה

יפלא הלא "בְּמִצְוֹתָיו חֲפִץ מֵאֵד" [מהללס קי"ג] ולא כשכר מצותיו [ע"ו י"ט] ומשה רבינו ע"ה רצה רק המצות ומה השיב לו שיתן לו השכר. אמנם כן הוא לפי מדריגתו של משה רבינו ע"ה שמצונו שרצה להפסיד ב' העולמות עוה"ז ועוה"ב למען זכות את ישראל שייטיב להם ויבוא נחת רוח להשי"ת, ואצל עובד כזה עיקר העבודה היא על מנת לקבל פרס ולכן הביאו שם בגמ"ח זה הלשון על משה רבינו ע"ה "לִכְן אֶחְלַק לוֹ בְּרִבִּים וְאֵת עֲצוּמִים יִחְלַק שְׂלָל" [ישעיה נ"ג] כי כוונתו היה כנ"ל, וכי "הַעֲרַה לְמֹות נַפְשׁוֹ, יַעוֹשׂ בְּגִמְרֵא וְחִשְׁבִּיל דַּעַת. אֲבָל אֲצִלְנוּ אֲשֶׁר רְחוּקִים אֲנַחְנוּ מִהַמְּדִרְיָה זוּ הַגְּבוּרָה, לִכְךָ אֲצִלְנוּ הַמּוֹבְחָר לַעֲבוֹד שְׂלָא עַל מְנַח לַקְּבֵל פֶּרֶס. [ועיין מה שכתבתי בפרק בן זומא משנה ב']:

ד ידו ביתך בית ועד כו'. יתכן לפרש כי במ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם כמבואר לקמן, (פרק ו') אחד מהם הוא המחכים את רבותיו על ידי שאלותיו החרפים וממילא רוחא שמעתתא. והנה הלימוד נקרא מלחמה כמו שאמרו [מסדרין קי"ב]: מלחמתה של תורה, אם כן גם התלמידים לוחמים יקראו. וכמו שאמרו חז"ל [קידושין ל'] "לא יבשו וגו' פי' ידברו את אויבים בשער" [מהללס קכ"ו], אפילו אם ובנו הרב ותלמידו נעשו אויבים זה את זה ואינם זוים משם כו'. ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם, ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד, וכמו שענין קטן מדליק את הגדול. וזהו שאמרו יהיה ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק מלשון וַיִּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ [נחלש"ט ל"ג] שהוא ענין התאבקות מלחמה כי מלחמת מצוה היא. וכן אנו נגד רבותינו הקדושים אשר בארץ, ונשמתם בשמי מרום המחברים המפורסמים, וספריהם אתנו, הנה על ידי הספרים אשר בכתבינו, בתינו הוא בית ועד לחכמים אלה, הוהדרנו גם כן וניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדברים ולחרץ קושייתם, ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת. אבל עם כל זה יזהר בנפשו מדבר בגאווה וגדול לבב כאשר מצא מקום לחלוק, וידמה כי גדול הוא כרבו

כרכו או ככ בלכבו כי כ יהיה אך בו תורה היא ה כתנאי "בעו בעונה והכנ ב והוי שותו דברי "כצמא" כי נ ממש, כמאב "הורה פאז ולא אלמנה "כצמא" שי מלוחים כל יוסף צמא ו כמו שכתוב הַקְּבֵה בְּלֶב יָנַעַם, כי כ יחאוה וינע את הריה, ו רגליהם, ענ ה ידו ביו שכ ממון חסר, לכל, מכל וכתיב (היט) כי הזורע נ יאמר הזורע לקחת יגיע יד, כיון שבו הרבה, מפזר בענין וריעו באמת הלא וכמו שכתנו

זד במהדורה הראשונה.
ף צויין בסימון הזה °

שיל"ת
ספר

חתם סופר על התורה

השלם המפואר

ויקרא

מרבנו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו,
בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא,
מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבנו משה סופר זצוק"ל בעל שו"ת וחידושי חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף
ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה,
ושם הלכת מחוקק ספון, זי"ע

יוצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, מוגהת
בדייקנות מכתבי יד, ובתוספת כותרות משנה, קיטוע ופיסוק, פתיחת ראשי תיבות,
תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובכ"א
תשפ"ב

מהדורת שטראסער

- ✦ מערכת
- ✦ סופר שליט"א
- ✦ מהדורה
- ✦ אל מנדל
- ✦ מערכת
- ✦ זינברג
- ✦ מערכת
- ✦ חיים מנדל
- ✦ הרן מלוביצקי
- ✦ קסטלניץ
- ✦ יחם כהן
- ✦ לך בליברג
- ✦ מואל מנדל
- ✦ סרולוביץ
- ✦ סרולוביץ
- ✦ ול רבניצר
- ✦ איצקוביץ
- ✦ ראל לוי
- ✦ אל סבינר
- ✦ ניהו בונצל
- ✦ זה קראוס
- ✦ פייבל טאג

ארת זו הושקעו מאמצים
מכל טעות, אולם שגיאות
ממי שמוצא שגיאה או
לוח לכתובת דוא"ל:

machonchasamsc
077-3179100

הדינים (סנהדרין נו ע"א), ולכן נימוסי כל מדינה ומדינה על פי מלכה ושריה מצוה רבה היא ממצות בני נח, וגם מאת ה' להם המטיב לעולמו נתן להם שכל ובינה יתירה להנהיג ארץ ומלוואה וכמ"ש בחובת הלכות^מ, אלא שכתב כי נימוסי האומות הוא להם בעולם הזה לכד מה שאין כן משפטי התורה וחקותיה ממלך ישראל ית"ש לעד הם לנו גם לעולם הבא. נמצא כי אם יתנהגו ישראל במשפטי נימוסי הגוים, גם כי עולמם יתוקן, מכל מקום מפסידים לעולם הבא. וגם כי ה' יתברך הוא בחינת הוי"ה ית"ש לכל העולם בשוה, כי הוא היוה הכל, ומטובו נתן בלב כל מלך לעמיד ארצו במשפט צדק, אבל לגבי ישראל יתואר אלהי ישראל כי הוא מלכנו הוא שופטנו (ישעיה לג כב) ועליו לחוק לנו משפטים ונימוסים לפי חכמתו כי רבה היא לטוב לנו כל הימים בזה ובבא^מ, ועלינו לקבל עלינו משפטיו, ואם לא כן יהיה חס ושלום גם אצלנו רק בבחינת הוי"ה ולא בחינת אלקי ישראל.

וזהו אחר שאמר שלא נעשה כמעשיהם המקולקלים של מצרים וכנען, ואמר עוד ובחקותיהם לא תלכו לומר שלא ננהג אפילו בנימוסייהם הטובים, אמר כי אני צויתי למקודשי את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם שעל ידי משפטי

(ישעיה כו יג) בעלוננו אדונים זולתך^מ, נמצא כשישראל משועבדים תחת אומות העולם הוי ליה כאלו היא הכנסיה הקדושה נבעלת לאותה האומה, והאומה הבעל, וההיפך כשישראל רודים באומה הוי ליה כאלו ישראל בועל האומה ההיא. על כן רמו בכאן שלא נעשה בגופנו כמעשה ארץ מצרים אשר ישבנו שהיו המצרים בחינת בועלים אותנו, לא נעשה כן בפועל שתהיה בת ישראל נבעלת לגוי, וכן לא נעשה בגופנו כמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה שהיינו אנחנו בחינת הבועלים בארץ כנען, לא נעשה בפועל כן שיהיה זכר ישראל בועל בת אל נכר^מ. ומסיים אני ה' הייתי עושה כן לפרע להקם חטא בגלות מצרים, ולשלם שכר מצות לאבותינו בביאת הארץ, אבל לא עד בעילה ח"ו. (תקס"ה)

7 **ע** **א**ת משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אליהם: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'. (יח ד-ה)

אין להאריך בדקדוקים כי הכפל מבואר, וגם בפסוק הראשון אמר ללכת בהם ובפסוק השני וחי בהם, בראשון נאמר אני ה' אליהם ובשני נאמר אני ה', ולא אמר אליהם. הנה ידוע כי בן נח מצווה על

את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אליהם: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'.
 את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אליהם: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'.
 את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אליהם: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'.

שער יוסף והוספות

מו. פירש רש"י: "נעשו לנו אדונים ונגשונו". מז. ומיזש מאי טעמא נקט ב' אומות אלו טפי משאר אומות. מח. בריש שער הבחינה פ"ד ד"ה והשביעית וכו' וע"ש בפירוש מרפא לנפש בשם בעל העיקרים מאמר א פ"ח, וע"ש בחובת הלכות פ"ה ד"ה והגדולה שבטובות וכו', ועיין בשו"ת חת"ס ח"ו ריש סימן יד. (שער יוסף). מט. בדברים (ו כד): "ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה... לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה". וברכנו בחי": "וכשאמר לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה באר כי המצות יש בהן תועלת לגוף ולנפש לטוב לנו כל הימים זה תועלת הנפש לעולם הבא... כי באותן הימים יזכה האדם לטוב הצפון, לחיתנו כהיום הזה תועלת הגוף בעולם הזה".

אסר
ה'
טפי
על
צוה
רק

זאי
נען
ו"ל
יים
זה
שה
אם
מה
מר
ם,
כי
כי
רו:
ם
נו:

ת:
יב

דו,
זה
ליו
יר
יה
גר
זה
ה'
ור

האדם יתעורר ויחיה

וחקתי האמורים בתורה תלכו בהם היא הליכה המדרגיות לעולם הבא, כמו ואולך אתכם קוממיות (ויקרא כו יג) ע"ד חז"ל (בבא בתרא עה ע"א), ואז אני הוי"ה אלקיכם דייקא ולא בחינת הוי"ה לבר אלא גם אלקיכם. ואחם אם תלכו בנימוסי הגוים, גם כי הם ממני גם כן וכלב חכמיהם נתתי החכמה ההיא, מכל מקום אני קורא אליכם ושמרתם את חקתי ואת משפטי לא ללכת בהם, אלא אשר יעשה האדם וחי בהם בעולם הזה לחוד, ואז אהיה רק אני הוי"ה ולא אלקיכם ח"ו. (תקס"א)

וחי בהם שזהו הוא תכלית חיותו כי היא חיינו, ומה יש אחר זה התענוג שזוכה לעשות מצות ה', אז אני ה' ולא אלקיכם כביכול, כי לא יתואר אלקיו כביכול, שהרי הוא הצדיק הזה מושל יראת ה' (מועד קטן טז ע"ב) וכביכול קורא לו אמי כמבואר בשיר השירים ג (ג יא) אלא מכל מקום אני הוי"ה המהוה כל ית"ש, ויכפר בעד.

אן יאמר, אם תרצו לעשות מצות וחקים ללכת בהם אני ה' ר"ל שיתעלה הקב"ה על ידי זה למעלה כפירוש רש"י על פסוק אעלה בתמר נד (שיר השירים ז ט), אזי תהיה המצוה לשמה לעשות נחת רוח לה', וזה ושמרתם את וגו' וחי בהם אני ה', שיהיה לי נחת רוח מלשון ותחי רוח יעקב (בראשית מה כז). ולפי זה יהיה ה' מוסב על ללכת בהם וכן על וחי בהם.

אן יאמר וחי בהם שלא יצטרך אדם לנגן המנגן שתהיה עליו יד ה' ה"ה, אלא עשיית המצוה בעצמה בה יחיה ישמח, עמ"ש"ו בפירוש חמרא וחיי לפום רבנן (שבת סז ע"ב). ומזה הטעם מה שהזהיר

אָת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֵת חֻקֵי תִשְׁמְרוּ לְלַכֵּת בְּהֵם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם אֵת חֻקֵי וְאֵת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָם וְחֵי בְהֵם אֲנִי ה'.

יאמר אם ישמרו ללכת בהם למדרגה אחרת יותר מזה, או לשכר עולם הזה או לעולם הבא או לשום מדרגה אשר יקוה להשיג על ידי עשיית חקים ומשפטים אז הרי אני ה' אלקיכם נא. אמנם העושה

המקיים מצות להשיג שכר או מדרגה או יד הוא בנתינת 'אלקים' ומשל עליו המצוה בעשיית המצוה הא בכחית צדיק מושל כדרא ה

שער יוסף והוספות

ג. כבבא בתרא: "ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון, רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו". וברבנו בחיי: "כבר הזכרתי למעלה כי פרשה זו עם הבטחותיה הנפלאות לא נתקיימה לעולם בשני המקדשים אך תתקיים לעתיד, ומפסוק זה הוכיחו רז"ל שהקומות יחזרו לעתיד למאתים אמה, והוא שדרשו רז"ל... קוממיות, שתי קומות של אדם הראשון דברי רבי מאיר, ר' יהודה אומר מאה אמה כקומת ההיכל". נא. ופירש רש"י אני ה' אלהיכם... דעו מי גוזר עליכם. דיין להפרע ונאמן לשלם שכר. גב. במועד קטן: "אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל, מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים (טמואל-ב כג ג), מאי קאמר, אמר רבי אבהו הכי קאמר, אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי, צדיק, שאני גוזר ומבטלה". גג. בשמות רבה (נב ה): "רבי שמועון בר יוחאי שאל את רבי אלעזר ברכי יוסי איפשר ששמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו (שיר השירים ט), אמר לו הן הקדוש ברוך הוא בתחלה קרא לישראל בת... לא זו מחבבן עד שקראן אחותי... לא זו מחבבן עד שקראן אמי". נד. ברש"י: "אמרתי אעלה כתמר, מתפאר אני בין חילות של מעלה בכם שאתעלה ואתקדש על ידיכם בתחוננים שתקדשו את שמי בין האומות". נה. בשבת (ל ע"ב): "ללמדך שאין שכינה שורה... אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר (מלכים ב ג טו) ועתה קחו לי מנגן ויהיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". נו. ל"מ.

הכהנים
י ט, כי
שכינה,
יעקבני,
אָת מִשְׁפָּ
בְּהֵם אֲנִי
וְאֵת מִשְׁ
בְּהֵם אֲנִי
פִירֶשׁ
להתנוסס
וארץ כא
חקקס י
תשמרו
על מכונו
במעשי ו
ולא
ושוב
ואת מש
ה' כביכו
מעלה נח
צורן
זוה ש
וא
שישראל
גז. ברמב'
כי אחר ו
המנגן ותו
עושין רצו
נוטל את
בדעת הד
ע

את מושל
המקיים מצות
להשיג שכר או
מדרגה או יד
הוא בנתינת
'אלקים' ומשל
עליו המצוה
בעשיית
המצוה הא
בכחית צדיק
מושל כדרא
ה

כונה עשה
המצוה הא
באופן ע"ה
גם אצ"ה
שיתעלה
אז ה' יד
אני ה' יד
לו למה ה'

זהו טעם
במצוה ש
ולא יענן
דברי אצ
שיטתו

[מב]

כי היא שזוכה ולקיים שהרי (מועד מבואר וס אני עזר.

וחקים יתעלה רש"י ז"ל ט"ז, ו' רוח ז' רוח ה' בהם.

לנגן אלא ישמח רבנן והזהיר

זראשון זו עם זו רז"ל יון דברי דעו מי ישראל, אמר בטלה מאבין ל בת... בתמר, שמי בין שנאמר

טוט עשה הכנות תהי באופן ללנת כים אני ה שיתעלה ססו וזו ללנת ססו אני ה שיהי לו ללנת רח

ידי ססו כמצות עמס ולא יצרך לדבר אדו שיישמחו

אה טספטי תעשי באופן חוקת טימס וסרן יתנהט כסדוק סלא אצטרך לשנת סדר בראשית ועד ותר שנהיה העבודה להוסיף כח ודוח במטלא סל מעלה

הכהנים משתות יין בעסקם בעבודה (לעיל י ט), כי היין מעורר לב שמח להשראת שכינה, כמו סעודתא של יצחק לברך את יעקב, אמנם אין מבוא לזה לכית ה', כי וחי בהם בעצמם. (תקס"ב) L

את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (יח ד-ה)

פירוש שיעשו משפטי ה' באופן שלא יצטרכו לעונש ולא לנס שלא בטבע להתנוסס בהם, אלא ישארו חוקי שמים וארץ כאשר חקקם השי"ת על מכונם כאשר חקקם יוצר בראשית. והיינו את חקותי תשמרו ללכת בהם אני ה', אתם תשמרו על מכונם החוקים של שמים וארץ שחקקתי במעשי בראשית שאוכל ללכת בהם אני ה' ולא אצטרך לשנות סדרי בראשית.

ושוב אמר בפסוק השני עוד יותר מזה, ושמרתם את חקותי חוקת התורה ואת משפטי תשמרו באופן וחי בהם אני ה' כביכול להוסיף כח וחיות בפמליא של מעלה (איכה רבה א לג), שהעבודה תהיה צורך גבוה ולא צורך הדיוט כלל.

וזה שאמר הכתוב ואתם עדי נאום ה' ואני אל (ישעיה מג יב), ומה רצה שישאל יהיו עדיו, די שיאמינו בו. וכן

אתות עדי שבטעם שדאל רבתי ססדא ק"ט בסדרות נפש בוצת ערות סלא עלט לקבל שטר

אמרו חז"ל (זהר ח"ג רלו ע"ב) בפסוק ראשון של קריאת שמע מרומז עין גדולה של שמע, ודלת גדולה של אחד ר"ל עד, שהאומר פסוק זה יהיה עד שה' אחד. גם אמרו שצריך לכוון במסירת נפש באומרו פסוק זה (זהר ח"ג קצה ע"ב), והיכי רמיזא הלא אחר כך (דברים ו ה) כתב בפירוש ואהבת ככל נפשך אבל לכוון כן בקבלת מלכות שמים מנא לך.

וי"ל דאין עד אלא אם כן אין בו שום צד נגיעה אפילו על דרך רחוקה ונפלאה, כמו שכתבו הפוסקים וכל הראשונים בסוגיא דפרה וטלית (נבא בתרא מג ע"ב), על כן ביקש הקב"ה ממנו עבודה שאינו לצורך עצמינו, אלא אפילו יאבד ב' עולמותיו אפילו הכי עובד ה' להוסיף כח בפמליא של מעלה ומשליך נפשו מנגד ושכרו בשני העולמות, ואז הוא עד הראוי להעיד. על כן אמר הקב"ה ואתם עדי דוקא, ורמז בפסוק שמע שיהיה האומר פסוק זה אומרו בדרך עדות לא בתורת קבלת מלכות שמים בלבד אלא בתורת עד המעיד, ואם כן יהיה במסירת נפש דאי לאו הכי דמצפה לשום תשלום שכר בשום עולם הרי יש לו נגיעה בעדות ואיננו עד וק"ל. (תקצ"ג) L

את משפטי תעשו וגו' ללכת בהם אני ה' אלהיכם: אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (יח ד-ה)

שער יוסף והוספות

גז. ברמב"ן בראשית (כה לד): "ומה שאמר לברך אותו אחר עשות לו המטעמים... או שהיה יודע בנפשו כי אחר האכילה היתה מתענגת ושמחה ויחול עליה רוח הקודש, כענין ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". גז. במדרש: "רבי עזריה בשם רבי יהודה ב"ר סימון אמר, בזמן שישאל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה". נט. ובברכות (נד ע"א) ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך. ס. רמב"ם (עדות פט"ו ה"ד), ושו"ע (ח"מ סי' לו סכ"א): "ודברים אלו אינן תלויין אלא כדעת הדיין ועוצם בינתו שיבין עיקר המשפטים וידע דבר הגורם לדבר אחר, ויעמיק לראות אם ימצא שיש לזה העד צד הנאה בעדות זו אפילו בדרך רחוקה ונפלאה הרי זה לא יעיד בה".

בשמותינו חקים ומשפטים יתנהג עמט כשם 'אלוקים' בדרך הטבע. אמנם מעידת נתנהג סלא בטבע שגם הגוף יתענג מעבודה ה' וזה בחזית אני ה' סלא בטבע

מאמר יוסף והוספות

ולא אמר אלקיכם, ומאי טעמא הזכיר האדם. אלא שבתחלה אמר שנעשה חוקיו ומשפטיו ולא נצטרך נס שלא בטבע אלא יתנהג עמנו בניסים נסתרים בלי שינוי מנהגו של עולם סא, וזהו אני ה' אלקיכם כי אלקים מרמוז על הגהגת הטבע (רכנו בחיי בראשית ב ד). אמנם מצידנו נתנהג שלא בטבע שיהיו איברי הגוף הגשמיים שבעים ומתענגים משמחת עבודת ה' כאלו אכלו ושתו סב, וידוע כי נשמת אלקים חיים נקרא אדם סג אתם קרוים אדם (יבמות סא ע"א), אבל האדם כה"י הידיעה לא נאמר אלא על איברי הגוף סד, על כן אמר אשר יעשה אותם האדם הגשמי וחי בהם הגוף, וזהו כבחינת אני ה' הוי"ה שלא בטבע, ולא נאמר בזה אלקיכם כי אינו בטבע. (תקצ"ד)

וראשי תיבות אשר יעשה אותם גמטריא י"ב, משנת י"ב יעשה אותם על דרך חנוך בלי עונש וכלי שכר אך יעשה אותם. ה'אדם וחי בהם ראשי תיבות י"ג, משנת י"ג וחי בהם יש לו שכר ועונש. וחי בהם אני יהו' ראשי תיבות י"ט, אחר י"ט שנים נעשה בר עונשים בבית דין של מעלה (שבת פט ע"ב), על כן וחי בהם אני יהו' בבית דין של ה'. ואינו נקרא אדם עד שנשא אשה (יבמות סג ע"א), ואמר רבי חזינא נסיבנא בשיתסר (קידושין כט ע"ב), על כן אשר יעשה אותם האדם ראשי תיבות גמטריא י"ו אז נעשה אדם בכניסתו לחופה. (תקפ"ט) L

2

אף שפי' דוחה סמו מלחי סמו מ"מ א"ת משפטי סג אדם לחבו תעשו וס הציל עצם כממון תבה חייב לסמ

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת חֻקֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאֲדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה' (יח ה) ואמר הרמב"ן על דרך הפשט, משפטי אלו הדינין האמורים בפרשת ואלה המשפטים ובכל התורה, ולכן אמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, דעל ידי הדינים יחיה האדם בישוב המדיניות

רמזים בפסוק לשנות האדם שמתחייב בכבוד ובנישואי אשה ודין בבר' של מעלה

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאֲדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְהוָה (יח ה) ראשי תיבות גמטריא ל"ו, כיון שעברו ל"ו שנים ולא חטא שוב אינו חוטא (יומא לח ע"ב).

שער יוסף והוספות

סא. ראה רמב"ן (בראשית יז א): "אין מן הטבע שיבואו הגשמים בעתם בעבדנו האלהים, ולא שיהיו השמים ככרזל כאשר נזרע בשנה השביעית, וכן כל היעודים שבתורה, אבל כולם נסים ובכולם התנצח מערכת המולות, אלא שאין בהם שנוי ממהגו של עולם". סב. בשמות (כד יא): "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו", ובתרגום אונקלוס: "והוו חדן בקורבניהון דאתקבלו ברעוא כאלו אכלין ושתין", וכ"ה בתרגום יונתן (סם). וברבנו בחיי (סם): "ועל דרך המדרש (ויקרא רבה כ י) ויאכלו וישתו, אמר רבי יוחנן אכילה ודאית, שנאמר (משלי טו טו) באור פני מלך חיים, ובאור זה, כי מזון הנפש ועדונה באותה המראה הנפלאה יכנה הכתוב לאכילה ושתיה שהוא עדון הגוף". ובתהילים (סג ו): "כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי", וברד"ק: "כאשר שפתי רננות יהלל פי יערב לי כמו אם תשבע נפשי המתאוה אל חלב ודשן". סג. בזהר (ה"א כ ע"ב) ומהכא כל ציורא דאתכליל באתפשטו דא אקרי אדם הדא הוא דכתיב (יחזקאל לד לא) אדם אתם אתם קרויין אדם ולא שאר עמין עכו"ם, וכל רוחא אקרי אדם רוחא דסטרא קדישא, גופא דיליה לבושא איהו, ועל דא כתיב (איוב י יא) עור ובשר תלבישיני וגו' בשרא דאדם לבושא איהו. סד. בתורת משה (ח"ה עמ' קלו ד"ה ואקדים) כתב מרן: "בספר תורת חיים פרק קמא דעבודה זרה (ג ע"א) דשם האדם בה"א יאמר על הגוף הגשמי העומד פה לפנינו, ואומות העולם נמי נקראו האדם, אבל תואר אדם בלא ה"א הוא הנשמה הפנימית, ולא יתואר בזה אלא ישראל". ובתורת משה (ח"ד עמ' קפו הערה ט) הועתק כל לשונו שהושמט במהדורות שלפנינו.

ובשלום ש ימיתנו. ורב בהם, ללמד (יומא פה ע שניהם חד דוחה שבת,

סה. כן פסק בבא קמא דף נפש. והנה ב' לו הרוג את וכתב המראה מאיר עדים ש וקאמר השתא שעומד בפני מה שכתבתי מחויב למסור עובדא דדודי הירושלמי הנ' לו חנוס חיינ' ורבא, אמנם ודאי אסור לו ולענ"ד לא מ חייב, ממש כ בפניו פטור, נ ואפילו רבא למסור נפשו. סופר סוף חי פרק יוס הכי מילתא אחריו מה שהביא נ שקר, דאין כו ולכן אפילו א להם לשלם נ ליה שאין מח שהעיר בהגהו דלרבה פטורי מהר"ץ חיות והנה לשיטת אחרים בממון להציל אחרים

ובשלוש שלא יזיק איש את רעהו ולא ימיתנו. ורבותינו אמרו וחי בהם ולא שימות בהם, ללמד על פקוח נפש שדוחה המצות (יומא פה ע"ב), עכ"ד. והנה י"ל דפירוש שניהם חד הוא, דמצינו אף שפיקוח נפש דוחה שבת, אם אירע שאחד נסתכן והוצרך

לבשר ולקח כהמת חברו ושחטה בשבת, פטור על חלול שבת מצד פיקוח נפש דדוחה שבת, אבל ממון חברו חייב לשלם, דמציל עצמו בממון חברו חייב לשלם (בבא קמא ס ע"ב). וזהו, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם כדרשת

שער יוסף והוספות

סה. כן פסק הרמב"ם (חובל ומויק פ"ב ה"ח). ובפרשת דרכים דרוש י"ט מביא פלוגתת רש"י והוס' במסכת בבא קמא דף ס' ע"ב (רש"י ד"ה ויצילה, והוס' ד"ה מהו) אם מותר להציל עצמו בממון חברו משום פקוח נפש. והנה בירושלמי במסכת עבודה זרה (פ"ב ה"ב) איתא ואין דוחין נפש מפני נפש, לא סוף דבר שאמר לו הרג את איש פלוני, אלא אמר לו חמוס את איש פלוני, עכו"ם בעכו"ם עכו"ם בישראל חייב וכו'. וכתב המראה פנים שם, זהו כסברת רב חסדא בבבלי פרק ב' דכתובות דף י"ט ע"א דקאמר קסבר רבי מאיר עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו י'הרגו ואל יחתמו שקר, אבל רבא דחי לה התם בפשיטות, וקאמר השתא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרין להו זילו וחתמינו ולא התקלטנו דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים בלבד, ועיין לעיל סוף פרק החובל מה שכתבתי שם מדברי רבא בכתובות, ואם כן הכא נמי מציל עצמו בממון חברו מקרי, ונהי דאינו מחויב למסור נפשו בשביל זה, מכל מקום חייב לשלם לחבירו שהרי עושה מעשה בידים, ודמיה להאי עובדא דדודו עי"ש עכ"ל. ובעל תורת נביאים (פ"ז עמ' מד בהגה) תמה על פרשת דרכים הנ"ל שלא הזכיר הירושלמי הנ"ל דמפורש עכו"ם בישראל חייב למסור נפשו, וגם ישראל בישראל משמע גם כן באומר לו חמוס חייב למסור נפשו, ושם הביא דברי המראה פנים הנ"ל דלכאורה תליא בפלוגתת רב חסדא ורבא, אמנם יש לומר דגם רבא ס"ל רק בגרמא פטור לשלם כנ"ל, אבל באומר חמוס דחמוס בידים ודאי אסור להציל עצמו בממון חברו ואם אין לו לשלם אפשר דחייב אפילו למסור עצמו למיתה עכ"ד. ולענ"ד לא מפורש כן כמו שהביא, הכי לשון ירושלמי חייב למסור נפשו, הלא הירושלמי לא אמר רק חייב, ממש כלשון הירושלמי בסוף פרק החובל (פ"ח ה"ח) ישראל שאנסוהו עכו"ם ונטלו ממנו ממון חברו בפניו פטור, נטל ונתן להם חייב כלומר חייב לשלם, והכא נמי חייב היינו לשלם, וזהו אליבא דרב חסדא ואפילו רבא מודה בזה, דרבא אמר רק בגרמא ולא בעושה מעשה בידים, ואיך מוכח משם דמחוייב למסור נפשו. וכן הבין לענ"ד החת"ס בהערותיו על ספרו (של מהר"צ חיות, תורה נביאים הנ"ל) בשו"ת חתם סופר סוף חלק או"ח (סימן רח) כתב שם, ומ"ש פר"מ אי מותר להיות חסמן להציל נפשו, עיין סוף פרק יום הכיפורים (יומא פג ע"ב) קפחתי את הרועה יע"ש, והא דאל יחתמו שקר כתובות י"ט ע"א מילתא אחריתא, דעל כל פנים היה להם לשלם מכיסם אחר שחתמו עכ"ל. מובן שהח"ס השיב לו על מה שהביא בשם פני משה דהירושלמי במסכת עבודה זרה סבירא ליה כרב חסדא י'הרגו ואל יחתמו שקר, דאין כוונת ירושלמי ושיטת ר' חסדא שאסור להציל עצמו בממון חברו, כי אם שמחוייבים לשלם, ולכן אפילו אנוסים היו מחמת נפשות אין נאמנים, הדין להם להודיע להלואה, ואפילו בסכום גדול שאין להם לשלם כעת, על כל פנים החיוב היה עליהם הדין להודיע, ומשום הכי אין נאמנים, ורבא סבירא ליה שאין מחוייבים לשלם דאונס רחמנא פטריה כשיטות החולקים על הר"ף והרמב"ם, ובזה מיושב מה שהעיר בהגהות אמרי ברוך (בירושלמי וילנא) על המראה פנים במסכת בבא קמא הנ"ל (פ"ח ה"ח) שכתב דלרבא פטורים מלשלם, וכתב על זה, לא אבין איך משמע כן שם, ולהנ"ל נ"חא כמובן. ועיין בהגהות מהר"ץ חיות בסוף מסכת יומא מה שכתב על ראית החת"ס מקפחתי הרועה ותירוצו צ"ע ואכמ"ל, והנה לשיטת הרא"ש המובא בפלפולא חריפתא שם (פ"ו ס"י יב אות ח) במסכת בבא קמא הנ"ל, דהמציל אחרים בממון חברו אע"ג דאסור פטור מלשלם, קשה קצת מאמר הנ"ל הלא הקרא וחי בהם קאי גם להציל אחרים, ועיין בכפות תמרים במסכת יומא דף פ"ה ע"ב ד"ה אמר שמואל שכך מורה לשון הקרא.

א' אותם
ב' יעשה
בלי שכר
הם ראשי
ז' לו שכר
זי תיכות
שים בבית
ל כן וחי
אינו נקרא
א', ואמר
ן כט ע"ב),
הם ראשי
ככניסתו

נטי אשר
ה' (יח ה)
משפטי
שת ואלה
זמר אשר
דעל ידי
המדניות

אף שפיקוח נפש מותר בהם מ"ס א"ת משפטי אדם לזכח תעשו וזמ הציל עצמו בממון חברו חייב לשלם

ולא שיהיו
לם תתנצח
ות האלהים
ה"ה בתרגום
חונן אכילה
זה הנפלאה
זשי ושפתי
ה אל חלב
הוא דכתיב
וחא דסטר
זדם לבושא
זא דעבודה
נמי נקראו
זורת משה

אמרי ברוך (בירושלמי וילנא) על המראה פנים במסכת בבא קמא הנ"ל (פ"ח ה"ח) שכתב דלרבא פטורים מלשלם, וכתב על זה, לא אבין איך משמע כן שם, ולהנ"ל נ"חא כמובן. ועיין בהגהות מהר"ץ חיות בסוף מסכת יומא מה שכתב על ראית החת"ס מקפחתי הרועה ותירוצו צ"ע ואכמ"ל, והנה לשיטת הרא"ש המובא בפלפולא חריפתא שם (פ"ו ס"י יב אות ח) במסכת בבא קמא הנ"ל, דהמציל אחרים בממון חברו אע"ג דאסור פטור מלשלם, קשה קצת מאמר הנ"ל הלא הקרא וחי בהם קאי גם להציל אחרים, ועיין בכפות תמרים במסכת יומא דף פ"ה ע"ב ד"ה אמר שמואל שכך מורה לשון הקרא.

חז"ל, ואפילו הכי ישמרו את משפטי דהיינו משפטי מדינה שיהיה שלום בין אדם לחבירו, שישלם לחבירו אם הציל נפשו בממונו. (רפ"ס תק"פ-תקפ"א)

כמשמרת וגדר, לבלתי יעשו האזרח והגר אפילו מקצת מהתועבות האלה.

וְיִשְׁמְרֶתֶם אֹתָם אֵת חֻקֵּי וְאֵת מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזָרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם.

אִן יאמר באמרו ונכרתו הנפשות העושות זה רמז לכריתת הקליפות אשר נעשו על ידי החטא, כי החטא הוא נעשה נפש לקליפה, ואמר כי כל אשר יעשה מתועבות האלה יצטרך לזה תשובה גדולה עד אשר יכרת הנפש אשר נעשה על ידי החטא ההוא היינו הקליפה, אז שב ורפא לו. וכן יראה מה שאמרו חז"ל (שבועות יג ע"א) הכרת לפני יום הכיפורים, תכרת לאחר יום הכיפורים, עונה בה בזמן שעונה בה, גם כי כפשוטו יוכן על עונש הרשע שאינו עושה תשובה, מכל מקום רמוז גם בזה אופן בעל תשובה, כי עושה מכרת ב' פעמים ש"י עולמות, שזוכה כמו שאמרו (עוקצין פ"ג מ"ב) לכל צדיק וצדיק ש"י, דהיינו ב' פעמים ש"י גמטריא כת"רסה. וידוע נמי כי החטא אינו דבוק בנפש הישראלית, אמנם לכשישוב ויעשה ממנו זכיות אז ידבק בה. וזהו הכרת לפני יום הכיפורים מי שהיה בכחינת חיוב כרת לפני יום הכיפורים ויעשה ממנו ב' פעמים ש"י שיזכה לש"י עולמות, בזמן שעונה בה

עשו משמרת שאפילו במקצת מכל התועבות הא יבטלו שרא יעשו בבה, לא קאה אותם הארץ עד שיעשו כל התועבות

ר"ל כי יאמר אחרי זה (פס' כז-כט), כי את כל התועבות האל עשו וגו' ולא תקיא הארץ אתכם וגו' כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. הנה יש לדקדק שינוי הלשון באומרו פעם כל ופעם יאמר מכל. והענין, כי אמר כי האומות להיותם עובי וגסי החומר ונפשות הבהמות כן המה בהמה להם, לכן לא הזיק להם עד אשר עשו כל התועבות האלה בכללם יחד ואז קאה הארץ אותם, אמנם אתם לחשיבותיכם לא תגיעו לעולם לקיאת הארץ, כי אפילו אם רק יעשה מקצת מכל התועבות האלה יכרתו הנפשות העושות, על כן השמרו לכם מעשות אפילו מקצתם. על כן הזהיר פה לגדולים הגורדי גדרות ושמרתם אתם

שער יוסף והוספות

(ועי"ש בהפלאה כתובות יט ע"א ד"ה דאמר, ובשו"ת בנין ציון ח"א סימן קס"ז). (שער יוסף). סו. ראה זהר חדש (בראשית יח ע"ב): "אמר רבי יצחק תא חזי מאי דכתיב (קהלת ג טא) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה הורדת היא למטה לארץ. רוח בני האדם העולה היא למעלה דא היא נשמתא קדישא דצדיקיא. ורוח הבהמה דא היא נפשא ח"תא דאתגורת מן ארעא לבעירא דתשתיצי ותחות לאשתצאה מן עלמא. אמר רבי חייא אם כן אין להם נשמה לגוים אלא אותה הנפש החיה". סז. ע"פ לשוה"כ קהלת (ג יח): "ולראות שהם בהמה המה להם". פירש רש"י: "להראותם שהם ואף השרים והמלכים, בהמה המה להם, כשאר בהמה וחיה המה לעצמם". סח. במשנה: "אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות", וראה בדרשות (ח"ג ט ד"ה שקל): "כי לכל צדיק וצדיק ש"י, ר"ל צדיק עליון ותחתון, ש"י בחלקו העליון וש"י בתחתון, ובצירוף שניהם נעשה כתר". סט. ראה בנצח ישראל (פרק מט) כבר אמרנו לך פעמים הרבה שכל חטא שבישראל הוא מוצד המקרה, ואין חטא מוצד עצם צורתו... כי הצורה בישראל צורה אלקית, ולכן

שישוב
שיהיה
בחיותה,
כלכ
וישמרתם
ולא תעו
את כל
אשר לפ
יש לדי
אמ
ב' מה
קאמר ו
פרק המ
אמרינן,
עירות,
אל, ופו
ומשני ו
ועי"ש
וי"ל ז
נ
פשיט
(ד"ה ז
אין חטא
"א"ר לו
דכתיב
קשה מ
ואת אי
התועבו
הוא אכ
עודפי"ד
השובה
נמי ומ
בתשוב
"חזיר"

אמר כל
החטא
עין חס
גיהל ע
יבית נ
דקייפ
ביא
בתשוב
סבת
שם כ
פשיט
עומת
לכל נ

זמרים אמר
סחעש
סמטה
לעית
סיהו ל
בזנת א
סקה מ
הא כ
האן ס
הו ל
בזנת א

לכאורה קשה על מתנות דם פר ושעיר של יזה"כ, שהיו בין הבדים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב, דלכאורה היה ראוי שיהיו בראשונה על מזבח הזהב, ואח"כ על הפרוכת, ואח"כ בין הבדים, דרגא בתר דרגא, דמעלין בקודש ולא מורידין. ונראה דבקרא כתיב במתנות יזה"כ: וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל, וכן כתוב במתנות שעל המזבח הזהב: וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל, והנה נראה בעליל דהכפרה של הזאות אלו היו על טומאות בני ישראל שהמשיכו על המקדש ועל המזבח. [וכעין זה בסה"ק נועם אלימלך (פ' בהעלותך, בד"ה וישמע משה), דמי שעוסק במצוות ומעש"ט, כשבא אח"כ להתפלל, גותנים המעש"ט ריח טוב בתפילה, ומי שעוסק בחנופה ובלשון הרע, גותנים ריח רע בתפילה, עי"ש, ותפילה היא במקום עבודה, ע"כ טומאות בני ישראל נותנות ריח רע בעבודות המקדש והמזבח, ע"כ צריך קרבן לסלק הפחיתות מהמזבח והמקדש].

ויש לומר עוד, דהנה במלכים א' (י"ח, ל"א): ויקח אליהו י"ב אבנים כמספר שבטי בני ישראל וגו', מוכח דעיקר קדושת המזבח מכוח כלל ישראל, וכמו"כ במשכן תוכו רצוף אהבה, דעיקר קדושתו בהתכללות כל רגשי אהבה הנמצאים בכלל ישראל יחד, וממילא כשיש פגם בישראל גורמים פגם במקדש ובמזבח, וע"כ היו הזאות אלו לכפר על פגם שנמשך למקדש מכוח עוונות ישראל. ולענין זה מסתבר דכל המקודש מחבירו קודם לטהרו ולזככו, כי כל המקודש ראוי לו הטהרה ביותר, ומזה בין הבדים, ואח"כ מוכיזו במתנות הדם על הפרוכת, ואח"כ על מזבח הזהב. (תרפ"ח)

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת חֻקוֹתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם אֲנִי ה' (י"ח, ה'). בזה"ק (יתרו צ"א, א) דאנכי ה' אלקיך שורש כל תרי"ג מצוות, הנה דבכל מצוה פתיד בה חלק אנכי ה' אלקיך. ונראה דכוונת המצוה היא היא אנכי ה' אלקיך של המצוה, דכשעושה מצוה בכוונה הרי מאמין בהשי"ת, וזו מצות עשה דאנכי ה' אלקיך. והנה אמרו מצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, הנה דעיקר חיות המצוה הוא חלק אנכי ה' אלקיך שבת, שהוא חלק הכוונה. וזה יש לרמוז בלשון הכתוב הנ"ל, אשר יעשה אותו האדם [באופן] וחי בהם אני ה', דמצות אנכי ה' אלקיך תהיה חי בתוך המצוה, דהיינו שיעשה בכוונה וברעותא שלים. (תרפ"ח)

קדושים

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח וגו' (י"ט, י"ז). לבאר הסמיכות, משום דאיתא (ב"מ ק"ז, ב) קשוט עצמך וכו', וא"כ קודם הוכח צריך לשוב על חטאיו, כדי שיהיו דברים יוצאים מן הלב, והעצה לזה: לא תשנא וגו', והמעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו (יומא כ"ג, א), ויוכל להוכיח אח"כ. (תרפ"ה)

אמר ואמרת לו המצוות כבש"ס יבן י"ל שלהזהיר הכהנים, שהם צדיק והמקור צריך להיות פגם בהתחלה, יוכל התחלה בהכרח. ה' (בא י, י) בארבה צוררי, בשביל צרור העבר, כי עיקר א' (ל"ג, א) בשם ראב וכתב הראב"ד דבזו שיהיה לח גמור. ה' בתכלית הוזר והטהו

איש מזרעך לא יקרב (כ"א, י"ז) לגבוה, וע"י שהכהן עי"ז לוקח אתו גם שהוא ממונו, ונפש התפילה. אמנם איש לקרב הקרבן. ויש הקרבן הוא בהמה, ל והם עולים ביחד ענ העבודה, וא"כ כשה באבר הגופני הזה, מ

וכעין זה הפיר מדליקין, כי ע"י הדי הארת הנשמה היתם שיש בו תערובת שו אדם, ע"כ אין מדליק וכעין זה יש לו להתלמד בה, אין כו קלף, רמו שיתחברו חיבור התורה עם גו תכלין, שהתורה פוע ד' שיהיו ד"ת נבלת ע"י בראש ס' שערי י האדם וחומרנו. וזה כ

סו ארץ צבי
 פאון מערי ארץ צבי פרומר צ"ל ה"ז
 אג"ק קו"ז' אלו
 נאג יע"ג אכ"א אולין